

Motion till riksdagen 2025/26:3186

av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C)

En skola för kunskap och livsresor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla barn från två års ålder ska ha rätt att gå i 15 timmars avgiftsfri förskola, oberoende av om föräldrarna arbetar eller inte, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsynen och kraven, särskilt på den pedagogiska omsorgen, behöver skärpas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en utbildningsgaranti för förskollärare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en skyddad yrkestitel för barnskötare i syfte att höja yrkets status, tydliggöra kompetenskrav och stärka kvaliteten inom barnomsorgen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att undersöka hur år av minskad andel barn kan ge utrymme för mindre barngrupper och utveckling av förskolans och den pedagogiska omsorgens verksamhet, så att en hållbar och likvärdig förskola i hela landet garanteras, och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om språkrav för personal i förskola och pedagogisk omsorg och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn och unga med bristande svenskkunskaper ska gå intensiv svenskundervisning från och med förskoleklass och följas upp återkommande genom screening och tester och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör få i uppdrag att införa en centralt samordnad granskning av läromedel i syfte att höja dess kvalitet och dess tillgång och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge lärarna ökat mandat att bestämma läromedel och undervisningsmetoder så länge dessa vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den skarpa godkänthgränsen bör slopas så att de med betyget F kan söka sig vidare till gymnasiet yrkesprogram, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas betygssteg under godkänthbetyget E så att insatser belönas även för den som ännu inte uppnått godkänd nivå, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kompensatorisk betygsättning bör införas i skolan där läraren vid betygsättningen gör en sammantagen bedömning av vilket betyg som bäst motsvarar elevens kunskaper och förmågor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att eleven regelbundet från skolstart bör screenas för att skolan ska kunna upptäcka vad eleven behöver extra stöttning inom och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en elevlag som, likt patientlagen och patientsäkerhetslagen, tydliggör elevens rättigheter och skyldigheter när det kommer till undervisning, inflytande och en trygg skolmiljö, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolplikten bör reformeras så att stödinsatser, anpassningar och extraundervisning blir obligatoriska och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett särskilt krav på kommuner att stödja barn som är frihetsberövade i deras skolgång och tillkännager detta för regeringen.

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att insatserna bör intensifieras för att motverka bristen på behöriga lärare, inte minst i glesbygden och i utsatta områden, och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolor som anställer behöriga lärare ska belönas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att varje huvudman måste upprätta utbildningsplaner för varje anställd obehörig lärare och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mentorskapet bör bli frivilligt och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort kravet på två utvecklingssamtal per år och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera planeringstiden och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mängden verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och dess kvalitet bör ses över och ökas och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör skapas ekonomiska incitament för skolor att ta emot VFU-studenter och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mängden didaktik bör öka på lärarprogrammen och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör skapas en tydligare förankring mellan ämnesterminerna på lärarutbildningarna och det centrala innehållet som eleverna ska få undervisning om och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs fler vägar in i läraryrket såsom Teach for Sweden och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att reglera klasstorlekarna efter elevernas behov och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett nationellt mål för antal medarbetare per rektor för såväl fristående som kommunala skolor och tillkännager detta för regeringen.

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla huvudmän ska upprätta riktlinjer och handlingsplaner i syfte att motverka hot och våld riktat mot rektorer och medarbetare på skolan och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en jämlik och inkluderande skola i hela landet är en viktig skyddsfaktor mot utanförskap och brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolinspektionen möjligheten att dela ut vite mot skolor som inte agerar och polisanmäler vid brott i skolan och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunna flytta elever som utsatt andra elever för brott, även till andra huvudmän, och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör ställas krav på skolor att ha tydliga riktlinjer och handlingsplaner mot hedersförtryck i skolan och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att öka samarbetet mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvården i syfte att fånga upp elever som lever i utsatthet och behöver extra stöd från samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det råder nolltolerans mot mobbning i skolan och att det därför bör införas en nationell plan mot mobbning i skolan och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa utrymme för dagliga pulshöjande aktiviteter i grund- och gymnasieskolan för elevers hälsa och mående och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga upp till 20 år som är tillgängligt i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör genomföras screening av den psykiska hälsan för alla elever vid den vanliga hälsokontrollen hos elevhälsan och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förutsättningarna för att införa en elevhälsogaranti i grund- och gymnasieskolan i hela landet bör utredas och tillkännager detta för regeringen.

41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om att införa sovmorgon i grund- och gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studie- och yrkesvägledarnas roll i skolan ska vara integrerad i hela skolans verksamhet, särskilt på gymnasiet, och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studie- och yrkesvägledningen ska ha ett ökat fokus på att ge information kring studiernas jobbchanser och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studie- och karriärvägledningen ska ha ett tydligt genusperspektiv för att fler ska våga bryta könsnormer vid studie- och yrkesval och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att friskolor och kommuner bör samverka för att dimensionera utbudet av gymnasieplatser och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara möjligt att söka till gymnasiets yrkesprogram genom yrkesprov eller resterande meritpoäng och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa branschskolor och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka möjligheterna att kunna kombinera en teoretisk och yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att näringslivet bör få ett större inflytande över yrkesutbildningarnas utbud och utformning genom att det införs nationella och regionala branschråd och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för att kunna bedriva yrkesutbildningar i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler bör ges möjlighet till entreprenörskap och UF-företagande på gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolpengen ska viktas utefter om skolan anställer behöriga lärare, har hög kvalitet och ligger i glesbygd eller i utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolpengen bör differentieras utefter friskolornas och kommunernas olika ansvar och uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör regleras en maxgräns för antal skolbyten per läsår i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa offentlighetsprincipen för alla skolor och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett obligatoriskt och gemensamt skolval till grundskolan i syfte att stärka valfriheten och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kötid som urvalskriterium bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud bör införas mot alla former av konfessionella inslag i undervisning och övriga aktiviteter under skoltid och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör bli förbjudet för fristående aktörer i skolan och förskolan att ta ut vinst eller göra andra former av kapitalöverföringar vid uppvisande av kvalitetsbrister och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolinspektionen bör få skarpare verktyg gentemot skolor som uppvisar kvalitetsbrister, t.ex. i form av att kunna dela ut sanktionsavgifter, och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att lätta vissa ekonomiska krav i tillståndsprocessen för mindre idéburna friskolor och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionen bör få ett tydligare uppdrag att särskilt granska utländskt ägarkapital i skolan och tillkännager detta för regeringen.

63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionen ska ta hänsyn till säkerhetspolitiska faktorer i dess bedömning vid en huvudmans etablering, expanderings och av dess tillstånd och tillkännager detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att små skolor ska få möjlighet att kunna använda fjärr- och distansundervisning om det saknas behöriga lärare och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den administrativa bördan för mindre skolor kraftigt behöver minska i syfte att stärka förutsättningarna för att bedriva skolor med hög kvalitet, inte minst i glesbygd, och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärarstudenter inom ramen för sin VFU bör få möjlighet att testa att undervisa klasser där flera årskurser blandas och tillkännager detta för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att små skolor ska ha rätt att hyra lärare från andra huvudmän och skolenheter och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör genomföras en genomlysning av skollagen i syfte att möjliggöra för mindre skolor att tillämpa mer flexibla lösningar och tillkännager detta för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna elevinflytandet i såväl grund- som gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla skolor ska vara tillgängliga och funktionsanpassade och tillkännager detta för regeringen.
71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en nationell strategi för dyslexi och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla barn och unga ska ges möjlighet att gå på fritidshem, oberoende av vårdnadshavarnas livs- och arbetssituation, och tillkännager detta för regeringen.
73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra rätten till minoritets- och modersmålsundervisning och tillkännager detta för regeringen.
74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärare och skolledare återkommande ska få kompetensutveckling i att använda och undervisa med hjälp av digitala verktyg och AI och tillkännager detta för regeringen.

75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att elever stärker sin digitala kompetens i skolan såsom inom AI och tillkännager detta för regeringen.
76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att öka tillgången till bemannade skolbibliotek i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka folkhögskolornas allmänna kursutbud och tillkännager detta för regeringen.
78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att folkhögskolorna i större utsträckning bör samarbeta med lokalsamhället och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Svensk skola fungerar överlag bra. Eleverna presterar exempelvis bättre än OECD-snittet i kunskapsmätningar som Pisa och i stora delar av landet finns goda förutsättningarna för en bra och trygg skolgång. Men det finns också utmaningar som vi behöver ta tag i. Det handlar bland annat om att många elever går ut grundskolan utan behörighet och således stängs ute från vidare studier, att lärarna är för få och inte ges tillräckliga förutsättningar att undervisa, att många barn och unga i skolan mår dåligt och kämpar med psykisk ohälsa och att skillnaden i skolgång är alldeles för stora beroende på var i landet eleven bor och vilken skola hen går i.

Alla elever har rätt till en likvärdig skola av hög kvalitet. Svensk skola är idag dock inte en skola för alla. Dagens betygssystem gör att de elever som har det svårast i skolan stängs ute från vidare studier och riskerar att kastas ut i utanförskap. År 2024 saknade 20 000 elever de betyg som krävs för att komma in på nationella program. Det innebär att vi underkänner närmare tio gånger så många ungdomar i skolan än länder som Danmark och Norge som ligger på liknande nivå när det kommer till Pisaresultat och andel lågpresterande elever. Centerpartiet vill ta bort den hårda godkända gränsen i grundskolan så att även de som har fått F ska ha möjlighet att, med sina övriga betyg som grund, söka sig vidare till gymnasiet yrkesprogram. Dessutom anser vi att yrkesprogrammen behöver byggas ut och att det även ska vara möjligt att söka genom yrkesprov.

En trygg och inkluderande skolgång är en förutsättning för att eleven överhuvudtaget ska ta till sig undervisningen. Vi har ett ansvar som samhälle för att eleverna mår bra i

skolan. Skolan måste vara en trygg plats för alla. Det skapar vi genom att säkra att det finns någon vuxen för eleverna att prata med när det behövs, att alla behandlas lika och genom att säkra att kränkningar inte har någon plats i skolan. Vi har också ett ansvar för att alla elever bemöts utifrån sina förutsättningar och för att stärka barns självkänsla och självförtroende i skolan. Det arbetet måste inkludera alla barn. Vi kan inte se på när elev efter elev inte klarar av skolan på grund av att de mår dåligt. Elever är olika. Den elev som har ett fysiskt funktionshinder eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, är särbegåvad eller har andra funktionsnedsättningar måste få ett stöd och bemötande utifrån sina egna förutsättningar. Det betyder inte att vi ska ha lägre förväntningar, utan att vi ska ha höga förväntningar – på alla elever. Men att vägen till skolframgång kan se lite olika ut. Skolan har ett ansvar för att utmana eleverna och stimulera deras lärande. Det gäller även högpresterande elever. Varje elev ska kunna nå sin fulla potential oavsett vilken skola de går i.

Svensk skola ska präglas av frihet. För oss i Centerpartiet kommer friheten från möjligheten att klara sig i samhället. Varje barn som inte lär sig de mest grundläggande förmågorna går delar av sin frihet förlorad. Därför måste undervisningen i de grundläggande förmågorna – läsa, skriva och räkna – stärkas i skolan. Likaså måste elever få med sig de kunskaper och förmågor som ett modernt, öppet och digitalt samhälle förutsätter. Frihet i skolan ska även gälla professionen. Lärare måste ha frihet att styra i klassrummet och rektorer frihet att styra sin organisation. Lärarnas undervisning i klassrummet ska inte styras av politikernas pekpinnar – vare sig från kommunen eller från ministrar i Stockholm. Förtroendet för professionen måste stärkas. Dessutom måste lärare få rätt förutsättningar för att kunna arbeta för att fler elever ska klara skolan. I sammanhanget handlar det bland annat om att stärka lärarnas arbetsvillkor, att anställa fler yrkeskategorier i skolan som kan avlasta lärarnas tid och minska den onödiga administrationen.

Med liberala och decentralistiska reformer, som utgår ifrån lokala förutsättningar, kan vi skapa en skola för livsresor för alla barn. En förskola och skola där barn och elever både får de kunskaper de behöver och en vardag som de mår bra i. Oavsett eventuella funktionsnedsättningar, socioekonomisk bakgrund, kön eller ursprung. Det är så vi bygger Sverige starkt som kunskapsnation. Det är så vi möjliggör livsresor. Det är så svensk förskola och skola ser ut när Centerpartiet får bestämma.

1. En förskola med fokus på språket

Grunden för det livslånga lärandet läggs i förskola och skola. Förmågan att läsa, skriva och tala svenska är nyckeln till kunskap och till det svenska samhället. Det skapar förutsättningar för det livslånga lärandet och livsresor. Men många – alltför många – startar sin livsresa med hinder som restes redan innan de kom till världen, och ett barns första år har stor påverkan på hur resten av livet blir. Barn som växer upp i studievana hem med gott om stöd och ekonomiska resurser har i snitt större ordförråd, får bättre betyg och tjänar mer pengar i vuxen ålder. För barn som växer upp med svårare förutsättningar hemma blir livet i många fall tuffare längre fram, med i snitt sämre skolresultat, lägre livsinkomster, högre arbetslöshet och i flera fall även sociala problem. Men det måste inte vara så. Studie efter studie visar nämligen att en bra förskola gynnar barn genom hela livet och att barn med sämre förutsättningar gynnas mest av alla. Skolan är samhällets viktigaste motor för livsresor och den effekten börjar redan när barnen är små. Därför är det så viktigt för oss att höja kvaliteten i förskolan, bland annat genom att satsa mer på pedagogerna.

Det räcker dock inte att förbättra förskolan om många barn inte ens går där. Hösten 2022 var 86 procent av samtliga barn mellan ett och fem år inskrivna i förskola. Lägst andel inskrivna barn finns i storstädernas socioekonomiskt utsatta förorter, högst andel finns i mindre städer och tätorter. Det är tre gånger vanligare att barn till utrikesfödda föräldrar inte är inskrivna än barn till svenskfödda, och detsamma gäller familjer med låg ekonomisk standard. Störst skillnad finns bland tvååringarna. De barn som är mest betjänta av förskolan är alltså de som inte alltid får den chansen. Därför är det bra att kommunerna har fått i uppdrag att arbeta uppsökande så att fler familjer får information och kunskap om förskolan.

Att bemästra det svenska språket är avgörande för att varje barn ska få en god chans att göra en livsresa – både för att kunna ta till sig undervisningen i alla ämnen och för att kunna få ett bra jobb, bygga relationer och, för dem som är födda i andra länder eller växer upp i segregerade områden, integreras och ha möjlighet att delta i det svenska samhället. Tillsynen och kraven, särskilt på pedagogisk omsorg, måste skärpas för att säkra seriösa aktörer som vill bidra till barns utveckling och förbereda dem inför dess skolgång.

Vårt mål är att alla barn ska bli bra på att läsa, skriva och tala svenska och att det ska ske så tidigt som möjligt. För att lyckas med det, krävs särskilda satsningar på barn som inte alltid talar svenska hemma eller kommer från resurssvaga hem. Internationella

jämförelser visar att svensk skola ligger i topp i Europa, men samtidigt presterar tvåspråkiga barn avsevärt sämre än barn som pratar svenska hemma. Betydelsen av språk i hemmet har ökat. Eftersom Sverige har en större andel barn med utländsk bakgrund än de flesta andra jämförbara länder ställer det särskilda krav på oss att möta elevers olika språkutvecklingsbehov. Barn som inte talar svenska hemma, oavsett om de är födda i Sverige eller ej, måste få bättre stöd snabbare än idag. Med en lagstadgad rätt till läromedel ska varje lärare ha tillgång till de läromedel hen behöver, vilket inte är fallet för nästan var femte lärare idag.

1.1 Ökad tillgång till förskolan

För att utjämna livschanser och ge fler barn en bra start behöver vi en förskola av hög kvalitet. Idag varierar rätten till förskola beroende på om föräldrarna arbetar eller inte. Exempelvis har barn till sjukskrivna föräldrar eller föräldrar som lever på försörjningsstöd inte rätt till förskola lika många timmar som barn vars föräldrar arbetar. Idag gäller den allmänna förskolan från tre år. Vi vill att den allmänna förskolan ska utvidgas, i den takt det går, till att också omfatta tvååringar. Att öppna dörren och erbjuda en plats tidigt är viktigt såväl ur en jämställdhetssynpunkt som för integrationen. Det innebär att barn ska få rätt till 15 timmars avgiftsfri förskola i veckan, från höstterminen det år som de fyller två.

1.2 Ett kvalitetslyft för pedagoger i förskola

Det tidiga lärandet i förskolan lägger grunden för skolgången. Fler förskollärare behöver utbildas och det måste bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare medan de jobbar i förskolan. Barnskötare är den största yrkesgruppen i förskolan. För att stärka barnskötarrollen ytterligare vill vi se ett barnskötarlyft och en standardisering av grundutbildning för barnskötare. Vi vill också se en utbildningsgaranti för förskollärare, så att varje förskola kan ge personalen möjlighet och rätt att vidareutbilda sig, utvecklas och växa på jobbet. Vi vill också förändra examensmålen för den som utbildar sig till förskollärare, så att det klart och tydligt ingår att ha fördjupad kunskap om barns andraspråkutveckling.

1.3 Skyddad yrkestitel för barnskötare

För att förskolan ska kunna klara av sitt uppdrag behöver personalen rätt kvalifikationer. Med tanke på att det idag finns utbildade barnskötare att tillgå, men att arbetsgivarna ändå anställer personal som saknar relevant utbildning bör incitamentsstrukturer och arbetsvillkor förändras. Centerpartiet anser att titeln barnskötare bör skyddas i likhet med vad som har gjorts för undersköterskor. En skyddad yrkestitel höjer statusen på yrket och i förlängningen kvaliteten i verksamheten. Att personalen vet vilken kompetens de själva och deras kollegor har är dessutom en arbetsmiljöfråga på så sätt att det kan undvika slitningar och konflikter mellan individer och yrkesgrupper.

1.4 Utred förskolans förutsättningar

Förskolan lägger grunden för skolgången och är en viktig del i utbildningsväsendet idag. En av utmaningarna för att säkra den pedagogiska verksamheten är barngruppernas storlek. Det är tydligt att antalet medarbetare i barngruppen samt barngruppens storlek påverkar kvalitén i förskolan. Likaså är ledarskapet och rektorns roll avgörande för förskolans kvalitet. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning om förskolan, med uppdrag att göra en grundläggande genomgång av faktiska förutsättningar för en hållbar och likvärdig förskola, utifrån skollag och läroplan. Utredningen behöver titta på bland annat barngruppers storlek, personaltäthet, kvalitet, resurstilldelning, möjlighet att välja förskola, barn i behov av särskilt stöd samt förutsättningar för flerspråkiga barns lärande. Behovet av att tillsätta en utredning av detta slag är extra stor idag. Detta inte minst mot bakgrund av minskade barngrupper och nedläggningshotade förskolor i stora delar av landet. För Centerpartiet är det viktigt att valfrihet, kvalitet och likvärdighet i förskolan är garanterad oberoende var man bor i landet.

1.5 Språkkrav och integration i förskolan

Det är centralt för barnens språkutveckling att de vuxna som möter dem, och också får betalt för att bedriva en pedagogisk verksamhet, har tillräckligt med kunskaper i det svenska språket. För att få bedriva pedagogisk omsorg och förskola måste man ha goda

språkkunskaper i svenska. Centerpartiet vill att det ställs tydliga språkrav i svenska på personal i både förskola och pedagogisk omsorg.

2. Språkscreening

Att kunna skriva, läsa och prata på svenska är en viktig komponent och språngbräda för lyckad integration. Att bemästra det svenska språket är avgörande för att varje barn ska få en god chans att göra en livsresa – både för att kunna ta till sig undervisningen i alla ämnen och för att kunna få ett bra jobb, bygga relationer och, för dem som är födda i andra länder eller växer upp i segregerade områden, integreras i det svenska samhället. Eftersom Sverige har en större andel barn med utländsk bakgrund än de flesta andra länder ställer det särskilda krav på oss att möta elevers olika språkutvecklingsbehov. Barn som inte talar svenska hemma, oavsett om de är födda i Sverige eller ej, måste få bättre stöd snabbare än idag.

Vårt mål är att alla barn ska bli bra på att läsa, skriva och tala svenska och att det ska ske så tidigt som möjligt. För att lyckas med det, krävs särskilda satsningar på barn som inte alltid talar svenska hemma eller kommer från resurssvaga hem. Internationella jämförelser visar att svensk skola ligger i topp i Europa, men samtidigt presterar tvåspråkiga barn avsevärt sämre än barn som pratar svenska hemma. Betydelsen av språk i hemmet har ökat. För att möjliggöra detta behöver insatser ske redan från förskolan.

Centerpartiet vill att skolan ska fånga upp varje elev som behöver stöd i svenska språket och kunna erbjuda intensiv svenskaundervisning, även för icke-nyanlända elever, från och med förskoleklass. Genom att erbjuda intensivundervisning i svenska redan från förskoleklass skapas bättre förutsättningar för en bra skolgång som också lägger grunden för det livslånga lärandet. Intensivundervisningen ska följas upp efter årskurs 2. Om inte språket har stärkts tillräckligt ska skolorna prioritera intensivundervisning i svenska genom att eleven får en prioriterad timplan. De barn- och ungdomar med bristande språkkunskaper i högre ålder behöver även dem fångas upp genom återkommande språkscreening- och tester och ta del av obligatorisk intensivundervisning i svenska under lov och efter schemalagd undervisningstid. På så sätt kan vi undanröja hinder för livsresor och ge dessa barn och unga en möjlighet att bli en del av samhället.

3. Läromedel

Beslut om vilka läromedel som ska användas i skolan måste vara upp till professionen. Läromedel kan vara en tryckt lärobok eller läromedel som är helt digitala, men det vanligaste är att lärarna använder sig av läromedel som är en kombination av tryckt bok och digitala komponenter. Läromedelsutredningen pekade särskilt på betydelsen av läromedel för en likvärdig skola. Välstrukturerade och kvalitetssäkrade läromedel underlättar också lärarens arbete och ger mer tid över till den pedagogiska verksamheten. Därför vill vi reglera rätten till läromedel. Eleverna ska utan kostnad i grund- och gymnasieskolan ha tillgång till de läromedel och andra lärverktyg, inklusive böcker och läroböcker, som behövs för en god kunskapsutveckling.

3.1 Inför en central läromedelsgranskning

Bra läromedel är en central del av en god och likvärdig undervisning. Det är viktigt att de läromedel som används speglar läroplanen och är av hög kvalitet och att tillgången till dessa är god. Särskilt viktigt blir det när allt fler elever undervisas av obehöriga lärare. Dagens system klarar inte av det. Centerpartiet anser att tillgången till läromedel, såväl fysiska som digitala, i skolan behöver stärkas. Dessutom behövs det införas en central läromedelsgranskning. Att införa en centralt samordnad granskning av läromedel skulle vara till stort stöd för lärare. Med ett tydligt tillsynsuppdrag kan Skolverket säkra kvalitet och se till att läromedel speglar läroplanen. Att läromedel baseras på aktuell forskning är centralt och de ska spegla den kunskap som finns kring hur eleverna lär sig på bästa sätt. I sammanhanget är det viktigt att det finns en tillit till läraren, och lärarens kompetens, att fritt bestämma läromedel och undervisningsmetoder så länge dessa vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

4. Ett rättvist betygssystem

Vi vill ändra betygssystemet i grunden. Betygssystemet är idag en viktig förklaring till den stora utslagningen i svensk skola. Betygskriterierna sätter oerhört höga krav på analys och teoretisk förmåga redan vid lägsta godkända betyg. Samtidigt är det ett krav att ha

godkänt i alla kärnämnen samt fem ytterligare ämnen för att gå vidare från grundskolan till nästa nivå i utbildningssystemet. Detta leder per automatik till en hög utslagning.

Studier visar att en stor grupp elever, cirka tio procent, inte har de kognitiva förutsättningarna eller mognaden för att nå betyget E som det ser ut idag. För ett godkänt betyg i dag krävs att eleven kan, förutom att lära sig fakta och tillämpa sina kunskaper, också behöver klara av att värdera resultat och dra slutsatser. Det är färdigheter som endast krävdes för de högre betygen i det tidigare 1–5-betygssystemet. När du inte ett E räknas inte dina insatser i skolan alls.

Sveriges betygssystem är unikt sett utifrån ett internationellt perspektiv. Detta framförallt då betygen är avgörande för att komma vidare till nästa nivå i utbildningssystemet. Det finns inget forskningsmässigt stöd för att det system vi har i Sverige, med ett särskilt krav på ett visst antal godkända betyg för att ta sig vidare från grundskolan, är av avgörande betydelse om en elev kan tillgodose sig undervisningen på gymnasiet eller etablera sig på arbetsmarknaden. I andra jämförbara länder finns inte någon sådan gräns. I Estland används exempelvis inte betyg som grund för att ta sig in på gymnasiet och i Norge kan en elev inte få underkänt betyg utan bedöms på en skala mellan 1 och 5. Trots detta ligger både Norge och Estland bättre till i 2022 års PISA-mätning.

Forskning visar att dagens betygssystem drabbar de svagpresterande eleverna främst. När ens betyg bedöms utifrån ens svagaste sida bekräftar det att de inte lyckas, vilket skapar lägre incitament att anstränga sig mer och att delta aktivt i undervisningen. Då det inte finns några betygssteg under betyget E blir resultatet av insatserna ett F oavsett vad.

Vi vill ta bort den skarpa godkänthgränsen så att alla elever kan söka sig vidare till gymnasiets yrkesprogram utifrån sina betyg. Dessutom vill vi införa fler betygssteg under betyget E. Genom att införa flera betyg även under E kan insatser belönas för den som ännu inte nått upp till E men som är på god väg.

För den elev vars insatser inte räknas kan det kännas meningslöst att anstränga sig. Med flera betygssteg under E skulle det bli tydligt att allas insatser och ansträngningar lönar sig. Oavsett nivå. Samtidigt skulle så kallade "snäll-E" kunna undvikas, det vill säga att lärare bedömer generösare än vad systemet egentligen tillåter därför att de vet att eleven inte har långt till ett E.

Vi vill också införa kompensatorisk betygssättning i grund- och gymnasieskolan där läraren vid betygssättningen gör en sammantagen bedömning av vilket betygssteg som bäst motsvarar elevens kunskaper. Med det nuvarande betygssystemet måste alla delar av kunskapskraven för betygen A, C och E vara uppfyllda för att en elev ska få ett visst

betyg. Detta skapar trösklar i betygsskalan, där mindre kunskapsområden där eleven presterar sämre kan sänka det totala betyget. Som till exempel Betygsutredningen (2020) visar upplever elever därför ofta att de bedöms utifrån sina svagaste prestationer. Kravet på att uppfylla alla delar av ett kunskapskrav har dessutom lett till undervisnings- och examinationssätt som fokuserar mycket på att pricka av enskilda delar, vilket kan leda till att elever tappat motivation tidigt under ett läsår eller en kurs, eftersom de känner att en dålig prestation i början är svår att återhämta sig från.

4.1 Kunskapsmätningar

De nationella proven som finns idag kan inte användas som landsomfattande kunskapsmätningar eftersom de inte är utformade för att elevers kunskapsutveckling ska kunna jämföras över tid. Internationella kunskapsmätningar såsom Pisa, Pirls och Timss fyller också en viktig funktion, men eleverna måste kunna lita på att de är rättvisande. De görs också med alldeles för långa intervaller på flera år. Centerpartiet vill se egna nationella kunskapsmätningar som inte är betygsgrundande, för att kunna screena och upptäcka vad eleven behöver extra stöttning inom och för att utvecklingen i svensk skola ska kunna följas bättre över tid.

5. Eleven i fokus med en elevlag

Det saknas idag ett tydligt elevperspektiv i Skollagen. Tillsynsmyndighetens uppdrag riktar in sig på planer och dokumentation för uppföljning, men när det faktiska stödet, som eleven har rätt till, uteblir är det eleven som får ta största konsekvensen av det. Det hamnar alltför ofta på föräldrarna att kämpa för att eleven ska få stöd, det är varken hållbart, rättvist eller rättssäkert. Det är inte bra för vare sig eleven, föräldern, läraren eller rektorn. Det måste vi komma bort ifrån.

Enligt Skollagen har alla elever rätt till stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Skolan har ett viktigt kompensatoriskt uppdrag och ska uppväga skillnader i elevers förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen. Men Skolinspektionen har funnit att skolor ofta brister i att bedöma och anpassa stödinsatser efter elevernas individuella behov och att dessa inte heller följs upp.

Skolinspektionen har påvisat att stöd ofta sätts in för sent eller sker i en för liten utsträckning, detta trots att skolan ofta har kartlagt vilka behov som finns. Skolinspektionen påpekar brister, men medan brister åtgärdas på skolan riskerar eleven att missa viktiga år av stöd och vägledning. Det är helt oacceptabelt.

Det saknas inte enbart ett tydligt perspektiv i skollagen utifrån vilka rättigheter eleven har. Även vilka skyldigheter eleven har saknas. 69 procent av mellanstadieeleverna anser idag att de varje vecka har svårt att koncentrera sig, på grund av stök i klassrummet. 24 procent tycker till och med att det är svårt varje dag. Det är inte rimligt. Alla elever i skolan borde ha en skyldighet att bidra till en trygg och säker skolmiljö samt upprätthålla studiero för andra.

Vi vill införa en elevlag. Elevlagen ska syfta till att inom grund- och gymnasieskolan stärka och tydliggöra elevers rätt till utbildning av god kvalitet som överensstämmer med vetenskap och beprövad erfarenhet. Om en huvudman bryter mot elevlagen måste det få konsekvenser. Elevlagen ska även fastställa vilka skyldigheter och vilket ansvar eleven har för sin egen skolgång och gentemot andra i skolan. I sammanhanget handlar det framförallt om att bidra till en trygg och säker skolmiljö samt upprätthålla studiero.

Elevlagen kommer vara ett viktigt verktyg för läraren gentemot skolläda och vårdnadshavare. Elevlagen gör det enklare för läraren att i dialogen med rektor säkerställa att eleven får det stöd den behöver inom ramen för skolplikten. Dessutom synliggör och förtydligar elevlagen vilka insatser som måste sättas in.

Elevlagen ska främja och förtydliga elevernas rätt till: Likvärdig utbildning av hög kvalitet, tidigt stöd och anpassning, delaktighet, inflytande och organisering och en trygg och säker skolmiljö.

Vilket stöd en elev får, ska inte vara avhängt på vem man har som förälder, vem ens lärare är, vilken skola man går på eller vilken del av landet man bor i. Huvudmannen har en skyldighet att se till att eleven får stöd för att klara skolan. Elevers skyldigheter samt rätt till undervisning, inflytande, stöd och en trygg skolmiljö behöver förtydligas och höras.

6. Stärk skolplikten – gör stödinsatser obligatoriska

Elever har olika behov men alla har samma rätt till en god utbildning. Skolan ska arbeta kompensatoriskt och ge varje elev det stöd eleven behöver för att utvecklas så långt som

möjligt. En av grundorsakerna till att så många elever inte klarar skolan är att de inte får den stöttning de behöver eller att vårdnadshavare tackar nej till stödet när det väl erbjuds.

Rätt stöd i rätt tid är avgörande för elevens kunskapsutveckling och minskar dessutom behovet av större insatser senare under skolgången. Elever bör från skolstart screenas för att skolan ska kunna upptäcka vad eleven behöver extra stöttning inom. Detta ska följas upp, likt en obligatorisk insatstrappa, utifrån elevens behov och förutsättningar. Återkommande screeningar ska sedan avgöra om stödet behöver öka, minska eller sättas in på nytt. Det ska ske i dialog med vårdnadshavare men det ska inte krävas medgivande för att dessa insatser ska sättas in. Insatserna ska vara obligatoriska för både skola och elev. Elevernas rätt till kunskap och utveckling måste sättas i första rummet.

Vi vill reformera skolplikten för att göra det möjligt för obligatoriska extra anpassningar och stödinsatser. Insatserna ska bygga på evidens och ta sin utgångspunkt i regelbundna kartläggningar av elevernas kunskaper och förmågor i svenska, engelska och matematik. Insatserna ska kunna trappas upp och ned beroende på hur elevens kunskap utvecklas i de olika kartläggningarna. Exempel på mer omfattande insatser är intensivundervisning under helger och lov. Dessa insatser ska endast sättas in om andra, mindre omfattande insatser, inte bedöms vara tillräckliga. Det är rektorn som, i samråd med den ansvariga läraren och föräldrar, ska besluta vilka insatser som ska sättas in. I detta ingår även att kunna föreslå om en elev behöver gå om en årskurs för att ha större möjlighet att kunna nå kunskapsmålen.

Förslaget innebär dels att rätt insatser sätts in i tid, dels att alla elever screenas och följs upp i syfte att både identifiera elever med behov och se till att varje elev utmanas i skolan. Screeningarna bör i sammanhanget vara digitala och enkla att bedöma. Detta gör det möjligt för skolan att lättare anpassa undervisningen utifrån elevernas förutsättningar och se till att fler får möjlighet att nå sin fulla potential.

Alla barn och unga förtjänar en bra skolgång som utmanar dem och ger dem förutsättningar att lyckas. Inget barn ska sorteras ut på grund av att ens föräldrar sätter stopp för extra undervisning eller att skolan inte har satt in de stödinsatser som krävs.

6.1 Skolplikt för omhändertagna barn

Skolplikten spelar även en viktig roll i arbete med omhändertagna barn – oavsett om det är frivilliga omhändertaganden eller genom tvång (LVU, häktade eller straffade). Det offentliga har ett stort ansvar att se till att de barn man övertagit ansvaret för får tillgång till den undervisning de har rätt till. Att barn som omhändertas generellt sätt får en sämre skolgång är ett dubbelt svek mot dessa redan utsatta barn från både kommun och stat. Detta då vi vet att en genomförd grundskoleutbildning är en stark skyddsfaktor mot svårigheter i livet såsom kriminalitet och utanförskap. Mot bakgrund av detta vill vi införa särskilda krav på kommuner att stödja barn som är frihetsberövade i deras utbildning. För oss är det viktigt att barns utbildning ska fortsätta utan längre avbrott när barn frihetsberövas. Kommunen som barnet är skriven i ska säkerställa att barnet ges tillgång till utbildning under frihetsberövandet och övergången efteråt, samt följa upp barnets skolgång och säkerställa tillgång till undervisningsmaterial.

7. Lärare är nyckeln till en framgångsrik skola

Allt börjar med en bra lärare. Kvaliteten i elevers utbildning hänger tätt samman med lärarens förmåga att inspirera eleven till lärande. Det är därför viktigt att alla yrkesverksamma lärare har behörig högskole- och universitetsutbildning och god pedagogisk och didaktisk skolning. Det är viktigt att lärarutbildningen håller hög kvalitet och att lärarstudenters olika förmågor utvecklas och fördjupas. Men efter utbildningen är det minst lika viktigt att lärare får rätt förutsättningar till att vara just lärare. Att inget hindrar lärarna från att vara den inspirerande kraften till eleverna. För skolan blir aldrig bättre än de förutsättningar som ges till lärarna.

7.1 Åtgärder för att lösa lärarbristen

Den framgångsrika skolan börjar i klassrummet. Det är lärarna som gör den stora skillnaden och som är allra viktigast för elevens kunskapsinhämtning och utveckling. Lärarna är nyckeln för att stärka undervisningens kvalitet och för att eleverna ska lära sig mer. Fler behöver utbilda sig till lärare. Prognoser visar bland annat svensk skola om 15 år riskerar sakna 12 000 behöriga lärare och förskolelärare. Situationen riskerar bli akut om inget görs. Insatserna för att motverka lärarbristen, inte minst på glesbygden måste

stärkas. I sammanhanget handlar det bland annat om fler vägar in i läraryrket och stärkt arbetsmiljö och -villkor. Men det handlar också om ökad tillit till professionen, om att staten säkerställer att skolorna har tillräckliga resurser och om att de som flyttar till glesbygd ska kunna få studielånet avskrivet.

Det behövs göras krafttag från politiken för att öka andelen behöriga lärare i skolan. Tre av tio lärare inom grundskolan saknar behörighet. Inom gymnasieskolan är det en av fem. Behörighet är viktigt för att säkra att läraren har rätt kompetens och verktyg för att kunna utforma undervisningen utifrån elevernas förutsättningar och behov. Forskning visar att en elev som går på en skola med en hög andel behöriga presterar i genomsnitt tio procentenheter bättre än om den går på en skola med många obehöriga. Därför anser vi att skolor som anställer behöriga lärare ska belönas. Detta skulle innebära att en skola får ett större anslag om den anställer fler behöriga lärare eller ser till att obehöriga lärare på skolan blir behöriga. Det skulle i sin tur göra det mer attraktivt att bli lärare och stärka behöriga lärares ställning på arbetsmarknaden, med möjlighet till högre löner. För att också se till att obehöriga lärare blir behöriga vill vi ställa krav på huvudmännen att ta fram en utbildningsplan för varje anställd obehörig lärare. Den obehöriga lärarens provanställning ska kunna förlängas automatiskt om utbildningsplanen efterlevs. Det skulle leda till att obehöriga lärare blir ett undantag och inte en regel som i dagens skola. Det skulle även stärka anställningstryggheten för de obehöriga lärarna under tiden de utbildar sig och skapa mer stabilitet för eleverna. Huvudmän som bryter mot detta ska mötas av ekonomiska konsekvenser.

Det behövs även fler vägar in i läraryrket. Ett exempel på hur man kan skapa fler vägar in i läraryrket är Teach for Sweden. Teach for Sweden omskolar personer som redan har akademisk utbildning samtidigt som de jobbar i skolor i utsatta områden. De har visat goda resultat när det kommer till genomströmning och inträde i yrket efter genomgången program. Centerpartiet anser att Teach for Swedens arbete för fler lärare stärks.

7.2 Mer tid för varje elev

Många lärare saknar i dag de förutsättningar som krävs för att ge varje elev en chans att lyckas i skolan. Det beror bland annat på mycket omfattande administration, att klasserna är för stora och att många lärare saknar behörighet. Det är inte rimligt. Vi vill renodla lärarens roll och se till att läraren får mer tid för varje elev.

Mentorskapet och utvecklingssamtalen utgör idag en stor arbetsbörda för lärarna. Åtta av tio lärare har idag inte tid att vara mentorer åt sina elever. Istället får de lägga tiden på mentorskapet utanför arbetstiden. Lärarna går på knäna och möjligheten att hjälpa elever som behöver stöd är högst begränsad. Därför bör mentorskapet göras frivilligt och läggas över på till exempel heltidsmentorer. Dessutom bör kravet på två utvecklingssamtal per läsår tas bort. Dialog med vårdnadshavare ska värnas, men det medför mycket administration och tar mycket tid från undervisningen. Elevers behov måste vara styrande. Därför bör det vara upp till rektorn att besluta om fler än ett samtal behövs under ett läsår.

Skolans viktigaste resurs är den tid eleverna spenderar med sina väl förberedda förskollärare och lärare. Detta kräver att det skapas förutsättningar för planering och efterarbete. Därför vill vi reglera planeringstiden för lärare. Det är viktigt för att ge varje elev chansen att lyckas men också för att skapa en god arbetsmiljö, minska stressen och att stärka läraryrkets attraktivitet.

Centerpartiet tror på ett starkt pedagogiskt ledarskap med tillit till professionen. Det behövs större tillit till lärarnas agerande i sin yrkesroll och mindre pekpinningar från politiken när det kommer till utformandet av undervisningen. Det är till syvende och sist professionen som bäst känner sina elever och vet vad de behöver för att nå kunskapsmålen. Centerpartiet anser att tilliten till professionen måste öka och att lärarna ska få större autonomi att utforma sin undervisning.

7.3 Lärarutbildningen

Lärarutbildningen har inte rustat lärarna med de verktyg som idag krävs. När elevsammansättningen förändras, och utslagningen växer som följd, behöver lärarutbildningen reformeras i grunden.

Flera rapporter har på senare tid visat på mycket allvarliga brister på lärarutbildningen. Ett exempel på detta framgår i en enkätstudie från Svenskt Näringsliv från 2024. Där ansåg endast en tredjedel av de nyutexaminerade grundlärarna att utbildningen rustat dem för sitt yrke. Extra allvarligt är läget inom områdena läsning och skrivande där 40 procent av de som svarade ansåg att lärarutbildningen inte har rustat dem för yrket. Lärarutbildningen har dessutom fått stor kritik för att inte rusta lärarna tillräckligt när det

kommer till didaktik och hur man i praktiken lär ut i klassrummet. Lärarutbildningen behöver bli förankrad i verkligheten.

För Centerpartiet är tre områden särskilt viktiga som vi menar att regeringen bör prioritera. För det första behöver den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) ses över och ökas. VFU är den bästa metoden för att lärarstudenter ska lära sig att undervisa i praktiken. Därför behöver större del av lärarprogrammen utgöras av verksamhetsförlagd utbildning. Denna bör i högre utsträckning ske parallellt med de teoretiska delarna av programmen. I sammanhanget behöver det även skapas starkare ekonomiska incitament för skolor att ta emot VFU-studenter. För det andra behöver didaktiken öka på lärarprogrammen. Didaktiken är den teoretiska del av lärarprogrammen som faktiskt förbereder lärarstudenterna på hur undervisning ska planeras, genomföras och eleverna bedömas och således avgörande för att möta elevernas särskilda behov. För det tredje behöver förankringen mellan ämneskunskaperna och det centrala innehållet stärkas. Ämnesterminerna på lärarutbildningarna behöver i högre grad stämma överens med det centrala innehåll som eleverna ska få undervisning om.

8 Mindre klasstorlekar

Ju fler elever i klassrummet, desto svårare blir det att skapa en trygg miljö för eleverna där allas behov tillgodoses. Flera studier konstaterar att storleken på klassen spelar roll för undervisningen och för resultaten. Exempelvis slår en studie från år 2012 fast att elever som gått i mindre klasser klarade sig bättre än övriga elever vid de nationella proven i svenska, engelska och matematik vid 16 års ålder. De hade också generellt högre utbildningsnivå och en högre lönenivå längre fram i livet. Att minska klasstorlekarna skulle sannolikt stärka förutsättningarna för trygghet och studiero i skolan. Centerpartiet vill att klasstorlekarna minskar, i den takt det går, med särskilt fokus på lågstadiet och där förutsättningarna är som tuffast.

9 Administration

Det ska vara enkelt att vara rektor och lärare. Då behöver vi skapa förutsättningar för det. Vi behöver minska den byråkratiska och administrativa kontrollen av skolans personal. En sådan del är att rektorn och läraren behöver rapportera in uppgifter till både huvudman och skolmyndigheterna. Centerpartiet anser att lärares och rektorers administrativa uppgifter behöver kraftigt minska, dels genom ett ökat användande av smarta digitala system, dels genom att det genomförs en genomlysning av mängden utvärderingar, mätningar och resultatrapporeringar som lärare och rektorer behöver göra. Dessutom behövs det säkerställas att det finns ett system med gemensamma standarder. Särskilt viktigt är det med digitala system för elevuppföljningar som ska underlätta för rektor, och inte bli ytterligare en uppgift. Varje uppgift ska bara behöva lämnas en gång, på ett enda ställe. Detta måste vara målet för all administration i skolan för både lärare och rektorer.

10. Rektorer

Det är viktigt att rektorn ska kunna vara en pedagogisk ledare men idag är rektor allt längre ifrån vardagen i skolan. Rektorernas förutsättningar för det pedagogiska ledarskapet måste förbättras. Idag har många rektorer en stor personalgrupp under sig och kan även vara rektor på flera stora enheter samtidigt. Rektorerna har genom sin närvaro en stor betydelse för lärarnas arbetsmiljö och förutsättningar för att ge elever bra undervisning. Det förutsätter att man som ledare har rimliga förutsättningar. I hela välfärdssektorn finns ett grundläggande bekymmer med för många medarbetare per chef. Det finns forskningsresultat som visar på att en arbetsledande chef bör ha högst 20 till 25 medarbetare för att kunna skapa förutsättningar för en bra arbetsmiljö. I dag ligger många verksamheter istället på det dubbla antalet medarbetare per chef, skolan är inget undantag, vilket ger små möjligheter för en chef att vara närvarande, leda och stötta medarbetare. Det här är ett arbetsmiljöproblem och ett jämställdhetsproblem då skolan är en kvinnodominerad sektor. Centerpartiet vill se ett nationellt riktmärke för antal medarbetare per rektor. Det behöver också bli tydligare vilka uppgifter som är lämpliga att delegera till biträdande rektorer.

10.1 Huvudmän ska upprätta riktlinjer och handlingsplaner i syfte att motverka hot och våld riktat mot rektorer och lärare

Centerpartiet anser att huvudmän måste upprätta riktlinjer och handlingsplaner i syfte att motverka hot och våld riktat mot skolans personal. Under de senaste tio åren har antalet anmälningar om hot och våld mot lärare och rektorer mer än fördubblats. Det är en oroande utveckling som måste tas på allvar. Arbetsmiljöverket har visat skolor framförallt brister när det kommer till riskbedömningar, säkerhetsrutiner samt utbildning och information om hur personal ska agera i en skarp hot- och våldssituation. Viktig lagstiftning har tagits fram för att skärpa straffet när det kommer till våld mot tjänstemän. Men för att våld och hot ska kunna förebyggas innan det sker behöver varje huvudman även ha upprättade riktlinjer och handlingsplaner i syfte att effektivt kunna agera när det behövs.

11 Trygghet i skolan

En jämlik skola som ger möjlighet för varje barn och elev att växa, är en stark skyddsfaktor mot utanförskap och brottslighet. Många elever och lärare upplever brister i trygghet och studiero. Var femte elev klarar inte grundskolan och var fjärde elev lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg. I bruksorter och förorter lämnas tusentals barn utan förutsättningar att skapa sig sin egen framtid. Det får vi aldrig acceptera. Fokus måste läggas på att alla barn i hela landet ska få en bra start i livet. Klarar en elev inte skolan är dörren till många jobb och vidare studier stängd. Därför måste undervisningen utgå från elevers individuella behov och förutsättningar, och insatser sätts in tidigt när elever riskerar att inte nå målen. Att säkra att fler elever klarar skolan är vår högsta prioritet. För att skapa bättre förutsättningar för alla elever att lyckas behöver detta syfte tydliggöras i skolans kompensatoriska uppdrag. Utbildningens syfte ska vara att varje individ ska utvecklas till sin fulla potential, få relevanta kunskaper och bildas.

Eleverna måste kunna lita på att de är trygga i skolan. Skolinspektionens granskning av trygghet och studiero visar att den upplevda tryggheten i skolan har minskat de senaste tio åren. En av tre grundskolelärare uppger nu att en stor del av undervisningstiden går till att upprätthålla ordningen i klassrummet, mot tidigare en av fyra år 2012. Detta till trots har den upplevda studieron bland elever inte förändrats mycket över tid. Den

upplevda tryggheten bland elever i årskurs 9 har däremot minskat under en tioårsperiod från 89 till 79 procent. Idag uppger mer än hälften av eleverna att andra elever stör ordningen i klassrummet. Såväl lärare som elever får även utstå kränkningar och hot. Särskilt flickor är extra utsatta då de oftare än pojkar känner sig otrygga och upplever bristande studiero. Det är oacceptabelt.

För att skapa mer studiero och trygghet i skolan vill Centerpartiet stärka lärarens position i klassrummet, ge bättre möjligheter att agera mot stökiga elever och stärka inspektionerna av de skolor där tryggheten brister. Delar av det har genomförts inom ramen för januariavtalet, men mer behöver göras. Idag är det många lärare och rektorer som inte vågar agera på grund av oro att bli anmälda eller få betala skadestånd. Skolan ska inte utgöra en frizon för brott. Att känna trygghet är en förutsättning för att kunna nå målen i skolan, och en lärare måste känna mandat att kunna agera för att upprätthålla tryggheten i klassrummet. Vissa skolor lyckas bättre än andra. En viktig faktor för framgång är ett skickligt ledarskap hos rektorer och lärare. Skolor behöver nyttja de sanktionsmöjligheter som nu finns, och kunskapen och stödet för lärarna behöver öka. I arbetet med att skapa trygghet och studiero måste Skolinspektionen bättre följa upp de skolor där det brister och skolmyndigheterna ska tidigt agera för att stötta rektorer och lärare på dessa skolor.

11.1 Brott i skolan

I över 90 procent av alla sexualbrott som anmäls är den utsatta kvinna eller tjej. I den nationella trygghetsundersökningen 2020 uppgav ungefär var fjärde kvinna under 25 år att hon utsatts för sexualbrott, och enligt en rapport från Allmänna Barnhuset har var tredje flicka blivit utsatt för sexuella övergrepp under sin uppväxt. Sexualbrotten mot barn på nätet ökar, liksom de anmälda våldtäkterna. I en rapport från 2022 har barnrättsorganisationen Ecpat bland annat undersökt unga pojkars attityd till sexualitet och sexualbrott. Rapporten visar att unga pojkar ofta lägger ansvaret på den som utsätts. Sammantaget visar detta en allvarlig bild: att unga flickor utsätts för sexuellt våld och att attityden mot sexuellt våld behöver förändras.

Skolan är en plats där det sker sexuellt våld. Sexuella trakasserier är inte bara brottsligt, utan även skadligt och försämrar hälsan för de som drabbas. Skolor ska primärt vara en plats för att lära, men skolor betyder mycket mer för barn och ungdomar som vistas där.

Det är en plattform för social interaktion och relationer. Det ska vara en trygg plats – för alla. Därför behövs det krafttag för att bekämpa sexuellt våld som utspelas på skolor.

Vi vill att Skolinspektionen tar fram en handlingsplan för hur skolan ska agera mot sexuella trakasserier och övergrepp och en ”visselblåsarfunktion” som alla huvudmän i sin tur ska införa, samt årligen redovisar antalet anmälningar offentligt, och att det ska bli lättare att flytta elever som utsatt andra elever för brott eller sexuella trakasserier, även till andra huvudmän.

Något som vi vill jobba ytterligare för är att stötta ungdomar i utveckling av förmåga till goda relationer. Det är inte sällan genom skolan många ungdomar träffas, och skolan kan också vara den plattform som kan stötta en person som blir utsatt för våld i sin relation. Våld i unga relationer är inte ovanligt. Mäns våld mot kvinnor börjar ofta med killars våld mot tjejer. För att bryta våldsspiralen tidigt och skydda den utsatta, krävs det tidiga åtgärder. Vi vill därför att skolorna ska arbeta proaktivt. Det behövs en bred satsning på kompetens för skolpersonal för att öka kunskap om ungas relationer. Vi vill också att Skolinspektionen ska kunna utfärda vite till de skolor som inte agerar mot strukturella sexuella trakasserier, mobbning eller andra brott som kränker elevers eller skolpersonals trygghet. Det är viktigt att skolan inte ser mellan fingrarna när brott sker i skolmiljön, inte minst i tider när ungdomskriminaliteten ökar.

11.2 Trygghet skolmiljö, fysiskt som digitalt

Skolan har ett ansvar för elevernas trygghet även i den digitala skolmiljön, vilket omfattar såväl det förebyggande arbetet som att agera vid kränkningar. Ett arbete för att motverka kränkningar på nätet bör ske integrerat med skolans övriga arbete mot kränkningar. En trygg internetmiljö är en angelägen fråga. Centerpartiet har länge varit tydliga med att vi vill införa porrfilter i datorerna på landets samtliga förskolor och skolor. Europarådet har nyligen utfärdat en stark rekommendation till medlemsländerna om att alla digitala enheter bör ha filter för att skydda Europas barn från att exponeras för porr. Det är många kommuner som också gjort så och det arbetet bör fortgå. Vi vet också att allt fler barn och unga utsätts för olika typer av trakasserier på internet. Här är det viktigt att skolan såväl som andra samhällsfunktioner verkar för att barn och unga i Sverige ska ha en trygg internetmiljö. Att skapa respektfulla miljöer handlar om hur elever behandlar varandra i skolans vardag. Men det handlar även om att ge unga redskap i det kommande vuxenlivet. Det är därför viktigt att lärare har kompetens att lyfta frågor relaterade till normer och

värderingar. Centerpartiet vill därför att undervisningen i sex och relationer ska stärkas och att utbildningsinsatser för detta ska genomföras för befintlig skolpersonal.

11.3 Tydliga riktlinjer mot hedersförtryck i skolan

På senare år har antalet fall av hedersförtryck i skolan ökat. Det är oacceptabelt. Ingen ska fara illa, vare sig i hemmet eller i skolan. För att motverka hedersrelaterat våld och förtryck behöver skolan arbeta både främjande och förebyggande. Framförallt har socialtjänsten en central roll i sammanhanget men även skolan är viktig. Skolan behöver ha etablerade riktlinjer och handlingsplaner i syfte att effektivt kunna agera när det behövs. Dessutom behöver lärare utbildas i hur hedersrelaterat förtryck lättare kan upptäckas. Hedersrelaterat våld och förtryck får aldrig accepteras. Individuell frihet och mänskliga rättigheter ska gälla för alla.

11.4 Samarbete mellan skola och socialtjänst

En trygg uppväxt och rätt stöd i hemmet är en förutsättning för att eleven överhuvudtaget ta till sig undervisningen. Samarbetet mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvården är avgörande för att fånga upp barn och unga som lever i utsatthet eller att själv hamna på fel väg. Det finns ett antal arbetssätt som utvecklas runt om i Sverige men grundläggande är att skolans personal och socialtjänsten arbetar mycket nära varandra, helst i samma lokaler. En del i att möjliggöra detta är att skyndsamt se över sekretesslagstiftning så att det helt automatiskt ska vara enkelt att dela information mellan lärare, socialsekreterare och BUP-medarbetare, till exempel, och göra viktiga insatser som säkrar en trygg tillvaro och leder in på rätt väg där skolan lägger grunden för att kunna lyckas i livet.

12. Elevers hälsa och välmående

Inga barn ska behöva vara rädda för – eller må dåligt över – att gå till skolan. För att alla elever ska klara av sin skolgång på bästa sätt måste de må bra och få stöd för att klara sin

skolgång. Elevhälsan är central i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet på skolan och det arbetet behöver stärkas. Det senaste decenniet har den psykiska ohälsan bland 13–15-åringar ökat i Sverige. Psykisk ohälsa förekommer oftare bland flickor än pojkar. Studier bland annat från Folkhälsomyndigheten visar också att upplevda psykosomatiska besvär är vanligare bland tonåringar som är stressade över skolarbetet. Enligt forskning kan införandet av betyg i årskurs 6 ha ökat den skolrelaterade stressen samtidigt som det har minskat elevernas självförtroende.

Studier visar att svenska skolbarn är de mest stillasittande i Norden. Enligt en undersökning beställd av Nordiska ministerrådet är 68 procent av svenska skolbarn fysiskt inaktiva. De uppfyller därmed inte WHO:s rekommendation om minst en timmes fysisk aktivitet dagligen. Svenska barn har även minst antal schemalagda idrottslektioner i Norden. Samtidigt visar studier att en timmes fysisk aktivitet inte bara förbättrar barn och ungas fysik och välbefinnande, det stimulerar även lärandet och förbättrar skolresultaten. Speciellt hos pojkar.

Skolan ska ge alla barn självförtroende och trygghet. Trots nolltolerans mot mobbning och kränkningar utsätts alldeles för många barn för hot, våld eller trakasserier – fysiskt eller digitalt. Bland flickor är sexualbrott vanligast. Alltför ofta sker det också inom skolan. Siffror från år 2022 visade att 140 000 barn och unga mellan 9 och 18 år utsatts för mobbning i skolan eller på nätet under de senaste månaderna. År 2015 var siffran 60 000. Enligt forskarna bakom rapporten arbetar inte skolan lika förebyggande som man gjorde tidigare, samtidigt som klimatet på nätet är mycket hårdare. Aktiva och konkreta insatser för att förebygga och motarbeta kränkningar och otrygghet kan inte frikopplas från arbetet med kunskapsresultaten. Det krävs krafttag för att minska mobbningen i skolan.

Skolfrånvaron ökar och kryper allt längre ner i åldrarna. Skolan behöver vara vaksam på oros signaler för att kunna ge nödvändigt stöd så tidigt som möjligt. Ju tidigare skolan reagerar på problematisk skolfrånvaro, desto större möjligheter är det att eleven kan fullgöra sin utbildning. Skolfrånvaron kan vara både omfattande frånvaro under en sammanhängande period och ogiltig upprepad ströfrånvaro, vid ett eller flera tillfällen. Psykisk och fysisk ohälsa är riskfaktorer för skolfrånvaro. Även utformningen av lärmiljön påverkar elevers förutsättningar att delta under skoldagen. Studier visar att det finns en stor andel elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) inom gruppen elever med problematisk skolfrånvaro. Flickor med NPF fångas upp senare än pojkar vilket i sin tur medför att flickor får behandling och stöd alltför sent. Därför är det

angeläget att skolan blir bättre på att identifiera flickor i behov av stöd och på att utforma flexibla lärmiljöer som är tillgängliga för alla.

Skollagen är tydlig när det gäller att hänsyn ska tas till barns och elevers olika behov och att de ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. Att skapa fungerande lärmiljöer är bra för alla barn och elever, inte bara för dem inom ramen för särskilt stöd. Speciallärare och specialpedagoger är också en viktig resurs i det arbetet och de behöver bli fler. Men regelverket för särskilt stöd är emellanåt allt för otydligt. För många olika extra anpassningar i en och samma klass gör det svårt att upprätthålla undervisningskvaliteten för klassen som helhet, menar många lärare.

För att kunna få en helhetsbild av ungas problematik behövs bättre samverkan mellan elevhälsa, BUP, hälso- och sjukvård och socialtjänst. Det har påtalats länge och behovet har inte minskat, tvärtom. Idag upplever många föräldrar att deras barn faller mellan stolarna och får stå i kö för att få första linjens stöd. Vid övergången från förskola till skola eller från grundskola till gymnasium får barn och föräldrar ofta börja från början igen i kampen för att få rätt stöd i tid. En grundorsak till detta är att ansvaret för barn och ungas välmående är utspritt på flera olika verksamheter. Det handlar om förskola, skola, elevhälsa, socialtjänst, mödra- och barnhälsovård och ungdomsmottagningar. En splittrad och föråldrad sekretesslagstiftning gör det svårt eller omöjligt för olika verksamheter att dela information som behövs för att kunna se till barnets bästa.

12.1 Vikten av pulshöjande aktivitet

För att stärka elevers fysiska hälsa krävs det mer fysisk aktivitet. Pulshöjande aktivitet varje dag är en av de viktigaste förutsättningarna för en god och livslång hälsa och bättre inläring. Vi vill därför ge Skolverket i uppdrag att ta fram metodstöd kring detta och vi vill att det avsätts pengar för att tillskapa miljöer som stimulerar till rörelse både inomhus och utomhus både då det gäller förskola, fritids, grundskola och gymnasiet för att skapa utrymme för dagliga pulshöjande aktiviteter.

Vi vill se ett nationellt hälsovårdsprogram som tar ett helhetsgrepp om barns och ungas hälsa, utveckling och välmående från 0 till 20 år. Ett sådant program har utretts och skulle göra det tydligt för både barn, föräldrar och huvudmän vilka hälsobesök, uppföljningar och stödinsatser som ska erbjudas under uppväxten. På så sätt kan stödet till barn, unga och föräldrar bli mer likvärdigt oavsett var i landet familjen bor eller vilken skola barnet

går i. Utan en samverkan och en bättre helhetsbild är det svårt att göra en samlad bedömning, och det drabbar elevens möjligheter till stöd och vård. Därför behövs sammanhållen journalföring för elevhälsan och hälso- och sjukvården. Vi vill också se en skyldighet för skolor att kalla till och verkställa en samordnad individuell plan (SIP) när ett barn har ett behov av insatser från flera samhällsinstanser. Idag är det bara socialtjänsten och hälso- och sjukvården som har den skyldigheten.

Elevhälsans förebyggande arbete är ett viktigt verktyg för att upptäcka elever som mår dåligt. Centerpartiet vill att en screening av den psykiska hälsan görs vid den vanliga hälsokontrollen hos elevhälsan, för att tidigt fånga upp barn som riskerar att må, eller redan mår, dåligt. Centerpartiet ser också att mer behöver göras för att barn och ungdomar ska känna sig trygga i sina skolor. Det ska vara nolltolerans mot mobbning och våld i skolan. Därför vill Centerpartiet bland annat att det införs en nationell plan mot mobbning i skolan. Dessutom anser vi att det måste bli lättare att flytta på den som mobbar, den som utsätter andra elever för brott eller på annat sätt får andra elever att känna sig otrygga. Det är inte minst viktigt för att skapa fler vägar till livsresor, då vi vet att unga som inte klarar sig i skolan ofta mår sämre psykiskt än andra.

12.2 Inför en elevhälsogaranti i grund- och gymnasieskolan

Fram till och med 2013/14 var omkring 10 procent av 11-åringarna stressade av skolarbetet. Efter det har andelen gradvis ökat till 29 procent bland flickorna och 20 procent bland pojkarna 2021/22. En fungerande och tillgänglig elevhälsa är en viktig del för att förbättra ungdomars hälsa och välbefinnande. Därför vill vi i Centerpartiet se över möjligheten att införa en elevhälsogaranti. En elevhälsogaranti ska ge en elev rätt att under dagen få kontakt med personal inom elevhälsan. I dag drabbas allt för många elever av psykisk ohälsa. Den trenden måste vändas, så alla barn och unga har chans till en bra och trygg skolgång.

12.3 Sovmorgon

Flera studier visar att ungdomar i puberteten som får sovmorgon både är piggare och presterar bättre i skolan. Grunden till detta är dels att ungdomar i regel behöver mer sömn, dels att ungdomar efter puberteten rent biologisk får en förändrad dygnsrytm som gör

dom tröttare på morgonen och piggare på kvällen. Man skulle kunna tro att en senare skolstart bara innebär att ungdomarna är vakna senare på kvällen men internationell forskning visar att de som startade skolan en timme senare på morgonen hade sovit 45 minuter längre på natten.

Bättre sömn leder till bättre betyg, mer motiverade elever och ökad koncentration på lektionerna. Centerpartiet vill därför att regeringen ska tillsätta en utredning om hur man på olika sätt kan anpassa skoldagen utefter vad som passar för att våra elever ska få bästa möjliga förutsättningar att prestera i skolan och må bra. I sammanhanget handlar det bland annat om att verka för kunskapsspridning, test och uppföljning av olika sätt att anpassa skoldagen efter barn- och ungas dygnsrytm. I utredningen bör man ta hänsyn inte bara till barn- och ungas dygnsrytm utan även hur en anpassad skoldag skulle påverka elever med särskilda behov.

13. Studie- och karriärvägledning

Eleverna behöver bättre information för att göra rätt val inför gymnasiet. Skolinspektionens kvalitetsgranskning 2019 pekar dock på stora brister i gymnasieskolornas studie- och yrkesvägledning, bland annat att den inte anpassas tillräckligt utifrån en föränderlig arbetsmarknad. Det behövs också bättre kunskapsstöd för att ge bra vägledning till elever som har en funktionsnedsättning, till exempel en NPF-diagnos. Genom att eleverna får bättre vägledning och kan göra medvetna studie- och yrkesval, minskar också risken för avhopp på utbildningar. För att lyfta fler elever vill vi förbättra studie- och yrkesvägledningen och göra den tillgänglig för barn under hela grundskolan.

Studie- och yrkesvägledarna har en viktig roll för elevernas karriärvägledning och studieval. Vi vill att de i högre grad ska vara en länk mellan skola och arbetsliv. De ska inte bara hjälpa elever att välja språk och gymnasieskola, utan de ska vara med i hela skolans verksamhet. Fler unga och deras föräldrar behöver också få förståelse för att yrkesutbildning är ett bra framtidsval. Med en mer aktiv karriärvägledning och kontakt med den lokala arbetsmarknaden genom hela grundutbildningen kan unga lättare få kunskap om olika karriärvägar, göra medvetna val och bryta könsnormer vid studie- och yrkesval. Centerpartiet vill därför stärka elevens rätt till individuell och gemensam

vägledning och byta dess benämning till karriärvägledning. Vi vill dessutom att vägledningen får ett tydligare genusperspektiv.

14. Yrkesprogram

Gymnasieskolan ska vara en arena där elever lär för livet, i en miljö som är anpassad efter varje individs behov och förutsättningar. Därför är kopplingen mellan gymnasiet och arbetsmarknaden central, oavsett om du läser ett högskoleförberedande eller yrkesförberedande program. Olika vägar till arbete och studier behöver stärkas. Ett viktigt mål för en skola för livsresor är att ge elever den kunskap och de färdigheter de behöver för att följa sina drömmar. Vissa vill läsa på högskola eller till och med forska, andra vill starta företag eller få ett jobb som känns givande direkt efter gymnasiet. Oavsett hur drömmen ser ut ska skolan ta dem ett stort steg närmare.

För många elever blir det inte så. För alla de som inte når behörighet till gymnasiet – omkring 22 procent – är många dörrar stängda. Det är en större andel pojkar som saknar behörighet än flickor och den skillnaden har varit konstant. Bland dem som saknar gymnasieexamen är arbetslösheten fyra gånger högre än bland dem som klarar gymnasiet. Vi måste skapa bra vägar till studier och jobb för de som idag lämnas utan möjligheter.

Idag finns det en stor brist på gymnasialt yrkesutbildade inom flera områden på arbetsmarknaden. Svenskt näringsliv pekar på att om det inte sker en förändring kommer arbetsmarknaden sakna 290 000 yrkesutbildade 2035. De bedömer vidare att 40 procent av en årskull behöver ta examen från ett yrkesprogram för att möta efterfrågan. Särskilt kritiskt är det inom vård och omsorg samt industriteknik. Samtidigt som näringslivet skriker efter arbetskraft tar det tid för många ungdomar och vuxna att få ett jobb efter sin gymnasiala utbildning. Detta beror på att allt för många elever idag går utbildningar (ofta teoretiska) som har en lägre efterfråga på arbetsmarknaden. Denna matchningsproblematik hämmar både företags möjligheter att växa och försvårar ungdomar och vuxnas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Att arbetslösheten är 10,4 procent januari 2025 är delvis en konsekvens av detta. För att möta behovet på yrkesutbildade vill vi att det ska vara möjligt att söka till gymnasiets yrkesprogram genom yrkesprov.

14.1 Dimensionering av gymnasieutbildningen

För att lösa problematiken kring utbudsunderskottet på yrkesutbildade är en viktig del att hela utbudet av gymnasieutbildningarna dimensioneras och planeras utefter arbetsmarknadens behov. Därför är det bra att bestämmelserna om att kommuner ska dimensionera utbildning nu börjar tillämpas. Ett problem dock är att friskolor inte inkluderas.

Cirka 31 procent av eleverna på gymnasiet går idag i en skola hos en fristående huvudman. Av dessa går 64 procent på ett högskoleförberedande program, 29 procent på ett yrkesprogram och 6 procent på ett introduktionsprogram. Om vi ska säkra att utbildningsplatserna dimensioneras utefter arbetsmarknadens behov måste även friskolorna vara med i planeringen. Ekonomiprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet är idag de vanligaste förstahandsvalen för eleverna. Om friskolorna inte är med i dimensioneringen finns det stor risk att eleverna väljer att gå de högskoleförberedande program som erbjuds där istället för de yrkesprogram som kommunerna behöver tillhandahålla. Det finns inget som hindrar den fristående huvudmannen att behålla eller öka antalet platser på de högskoleförberedande programmen. Annorlunda uttryckt är risken stor att kommunerna ökar antalet utbildningsplatser på yrkesprogrammen men att eleverna helt enkelt väljer bort dessa till fördel för redan befintliga högskoleförberedande program på fristående skolor - om inte friskolorna inkluderas i dimensioneringen.

Detta är en oro som delas av flera näringslivsorganisationer vars företag är beroende av elever från yrkesprogrammen. Mot bakgrund av detta anser Centerpartiet att friskolor ska inkluderas i kommunernas samverkan om planering och dimensionering av gymnasieskolan och yrkesinriktad utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen.

14.2 Återinför branschskolorna

För att stärka yrkesutbildningarna och kopplingen till arbetsmarknaden vill Centerpartiet återinföra de så kallade branschskolorna. Vi ser idag att det finns vissa branscher som skriker efter kompetent arbetskraft, men där det idag saknas människor att anställa, såsom exempelvis slakteri- och energibranschen. Bara de närmaste två till tre åren förväntar energibranschen att så många som 8 000 tekniker och ingenjörer behöver rekryteras. Vi vill återinföra branschskolor som utformas i när samarbete med branschen och där olika yrkesutbildningar samlas under ett och samma tak.

Branschskolor kompletterar elevers utbildning för att få specialiserade elever, även om det inte finns möjlighet till specialistutbildningar lokalt. På så sätt kan fler skolor erbjuda utbildningar som de annars inte kunnat bedriva. Fack och arbetsgivare är tydliga med att branschskolorna behövs. Därför vill Centerpartiet att regeringen ska återinföra branschskolorna, särskilt inom de sektorer där kompetensbristen är som störst.

14.3 Möjlighet för kombinerade utbildningar

Centerpartiet anser att det är rimligt att det ska vara möjligt att välja specialutformade kombinerade utbildningar om upp till 3 500 poäng med bredare ingångar till gymnasiet. Dessa utbildningar ska leda till såväl en yrkesexamen som särskild behörighet till vissa högskoleutbildningar. Syftet med de kombinerade utbildningarna är att locka fler att välja yrkesförberedande utbildningar utan att dörren stängs för vidare studier.

14.4 Inför nationella branschråd

Centerpartiet vill införa nationella och regionala branschråd som har avgörande inflytande över den gymnasiala yrkesutbildningen. Den möjlighet som branscherna har att påverka den gymnasiala yrkesutbildningen sker idag via de rådgivande nationella programråden. De nationella programråden anser vi bör göras om till nationella branschråd och fungera som särskilda beslutsorgan inom Skolverket. Rådets ledamöter ska bestå av arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter från relevanta organisationer, och en arbetsgivarrepresentant ska ha ordförandeposten. Vi anser att dessa branschråd bör ha avgörande inflytande över yrkesutbildningarna och fatta beslut i frågor som rör yrkesprogrammets innehåll, programdesign, programmål och yrkesutgångar. Branschråden bör också kunna besluta om yrkespaket, dimensionering och urvalskriterier för Yrkesvux. Branschråden bör involveras i framtagandet av de nationella och regionala planeringsunderlagen för gymnasial utbildning.

14.5 Skärp tillsynen av yrkesprogrammen

Det måste bli tydligare för elever, huvudmän och skolmyndigheter vad som krävs för en undervisningsmiljö av hög kvalitet – därför vill vi att yrkesprogrammets styrdokument, såsom examensmålen, ses över. Skolinspektionen måste skärpa sin tillsyn för att säkerställa att skolor har ändamålsenliga lokaler, maskiner och annan utrustning. Det nationella branschrådet (se ovan) ska dessutom ha möjlighet att yttra sig över tillstånd att etablera nya fristående skolor med yrkesinriktning och kunna ställa krav på existerande utbildningar.

14.6 Stärk förutsättningarna för att bedriva yrkesutbildningar i glesbygd

Vi vill att yrkesprogrammen reformeras så att förutsättningarna förbättras för att kunna bedriva yrkesutbildning i glesbygd och på mindre orter över hela landet. Dessutom anser vi att förutsättningarna behöver stärkas för att kunna bedriva mer småskaliga program inom mindre, mer nischade branscher.

15. Entreprenörskap

Elever ska uppmuntras att ta egna initiativ, engagera sig i skolans utveckling och lära sig att ta eget ansvar. En del i detta är att entreprenörskap ska ses som en naturlig del av undervisningen. Studier visar att personer som drivit UF-företag och fått undervisning i entreprenörskap har högre lön och lägre arbetslöshet och startar företag i större utsträckning än andra människor. Att ge fler möjligheten till entreprenörskap i skolan kan därför vara en nyckel för såväl individer som samhället framåt.

Andelen som läser kursen entreprenörskap skiljer sig idag kraftigt beroende på var i landet man bor och vilket program man läser på gymnasiet. Alla ungdomar bör få en chans att lära sig vad entreprenörskap och företagsamhet innebär. Många, bland annat elever från estet- och yrkesprogrammen, kommer under sitt yrkesverksamma liv driva eget företag. Trots det, är det alltför få som ges möjligheten att driva UF-företag. Forskning visar också att det är 80 procent större chans att kvinnor som deltagit i Ung Företagsamhet startar ett aktiebolag än kvinnor utan den bakgrunden. Det är därför viktigt

att fler ges grundläggande kunskap i företagsamhet genom exempelvis projekt likt Ung Företagsamhet. Centerpartiet anser att fler elever bör ges möjlighet till entreprenörskap och driva UF-företag.

16. Skolpeng och finansiering

För att skapa likvärdiga förutsättningar för alla elever att nå kunskapsmålen behövs ett tydligt och rättvist skolpengssystem. En skolpeng som lägger grunden för att alla barn ska få utbildning av hög kvalitet, möjlighet att utvecklas och få stöd efter behov – oavsett var i landet eleven bor eller vilken skola hen går i. En av skolans viktigaste uppgifter, som ska genomsyra all verksamhet, är att väga upp skillnader i elevers behov och förutsättningar så att alla kan tillgodogöra sig utbildningen. Detta så kallade kompensatoriska uppdrag måste stärkas på många olika sätt. När resurserna inte går dit de behövs som mest. När de bästa lärarna inte arbetar där de behövs som mest. När elever med störst behov inte får störst stöd. Då är det de utsatta skolorna som drabbas hårdast. En grundförutsättning är att fördela resurser efter elevernas behov och huvudmännens ansvar. Begrepp som skolpeng, statsbidrag och tilläggsbelopp kan verka oviktiga i all sin byråkratiska snårighet, men att resurser fördelas korrekt och rättvis är en grundförutsättning för en skola som möjliggör livsresor.

Här finns mycket att göra. Såväl kommunala som fristående skolor känner sig förfördelade av dagens system. Otydliga regler leder till svåra planeringsförutsättningar och rättsliga tvister. Och det är i slutändan eleverna och lärarna som drabbas. Därför vill vi reformera flera delar av resursfördelningssystemet.

Det nuvarande regelverket för skolpeng innebär lite förenklat att hemkommunen lämnar bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget ges för undervisning, lärverktyg, skolmåltider, elevhälsa, lokaler, administration och mervärdesskatt. Det ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar för att fördela resurser till den egna skolan. Det är i grunden bra att skolpengen sätts utifrån lokala förutsättningar och behov, men skillnaderna mellan kommunerna är idag alltför stora för att skapa likvärdiga förutsättningar för elever i hela landet.

Riksrevisionens granskning från år 2022 har bland annat visat att dagens ersättningssystem för fristående huvudmän motverkar en likvärdig skola. Därför vill vi

reformera ersättningssystemet i linje med Riksrevisionens rekommendation så att, i korthet, den huvudman som tar mest ansvar får störst ersättning och systemet bättre anpassas till elevernas förutsättningar och behov. Idag är det också för dyrt och svårt att planera verksamheten när en elev byter skola, och därför vill vi att bara ett skolbyte per läsår ska vara tillåtet om det inte finns särskilda skäl.

Den flora av riktade statsbidrag som idag finns inom skolområdet är också ett problem. Mindre skolhuvudmän söker statsbidrag i lägre utsträckning och riktade statsbidrag understödjer kortsiktiga satsningar istället för långsiktiga lösningar. För att säkerställa en likvärdig skola i hela landet bör de riktade statsbidragen tas bort till förmån för ett generellt sektorsbidrag som viktas utefter behov. Generella resurssatsningar i allmänhet ger bättre utväxling än resurser som är knutna till specifika, centralt bestämda, ändamål.

De tilläggsbelopp som idag betalas för elever i behov av särskilt stöd fungerar, till sist, inte heller tillräckligt väl. Hanteringen av tilläggsbelopp har varit otydlig under flera år. Kommunerna gör sitt yttersta för att försöka navigera i otydliga lagrum. Även för resursskolorna skapar detta svåra förutsättningar. Systemet är otydligt och oförutsägbart vilket drabbar elever och deras familjer och måste ses över.

16.1 En ny skolpengsmodell för finansiering oavsett huvudman

Finansieringen behöver bli stabilare och bättre kompensera för de insatser som skolorna gör och måste göra. Skolorna behöver få bättre förutsättningar att ge elever det stöd de behöver. Genomslaget på den enskilda skolans budget av att elever byter skola behöver minska. Skolor som är små, skolor som tar ansvar för elever med svårare förutsättningar och skolor som i högre grad anställer behöriga lärare ska få mer resurser än andra. Viktiga ingångsvärden är ökad transparens, förutsägbarhet och likvärdighet. Varje skola oavsett huvudman bör få en garanterad grundpeng per skola, oberoende av var man bor och vilka kommunens förutsättningar är. En ny modell bör bestå av följande komponenter:

- En betydande andel av statens bidrag till skolan fördelas som en grundpeng per skola oavsett huvudman. En stabil grundplatta skulle skapa bättre förutsättningar för särskilt små huvudmän och utjämna skillnader mellan skolornas förutsättningar. Utöver det kvarstår som tidigare en större rörlig elevpeng som

bland annat bör differentieras utifrån faktorer som socioekonomi, gleshet, om skolorna anställer behöriga lärare och uppvisar hög kvalité.

- Övriga statliga bidrag fördelas i ett sektorsbidrag till skolan. Det skulle ge en mer likvärdig finansiering än dagens många riktade statsbidrag som gynnar stora huvudmän och koncerner.
- Elevpengen baseras på de faktiska kostnaderna i föregående års kommunala bokslut, istället för att som idag beräknas på de förväntade kostnaderna i innevarande års budget. Det skulle innebära förenklad administration och färre rättstvister.
- Kommuner får betalt för ansvaret som hemkommun, då de utöver att vara huvudman för sina skolor har ett grundläggande planerings- och finansieringsansvar för utbildningen.

16.2 Gräns för antal skolbyten per läsår

Om en elev byter skola medför det direkt ekonomiska konsekvenser, då elevpengen följer med eleven till den nya skolan. Det gör det svårt för skolorna att planera eftersom resurserna kan förändras hastigt. Det behöver därför finnas en viss tröghet inbyggd i systemet i den nya resursfördelningsmodellen. Ett barn som av olika skäl har behov av att byta skola på grund av en icke-fungerande skolsituation ska fortsatt ha möjlighet att göra det under pågående läsår. Det är dock avgörande att det är barnets behov som är styrande för skolbytet; ett skolbyte mitt i läsåret kan påverka elevens kunskapsinhämtning. Många skolbyten kan också påverka gruppen och grupp dynamiken negativt. Det ska inte vara möjligt för en vårdnadshavare att använda skolbyte som ett verktyg för att undkomma samhällets skydd, exempelvis när en skola gjort en orosanmälan. Vi ser därför ett behov av att reglera antal skolbyten.

17. Inför offentlighetsprincipen

Skolan är en samhällsbärande verksamhet. Det är inte mer än rimligt att det finns en öppenhet i verksamheten på förskolor och skolor så att barn, elever, föräldrar, pedagoger och allmänheten får en insyn i verksamheten. Vid ett skolval är det extra viktigt att den

information som finns tillgänglig om huvudmän och skolor går att lita på. Idag har inte Skolinspektionen några möjligheter att anmärka på skolor som sprider felaktig information om sin verksamhet, exempelvis i syfte att locka till sig elever. Därför måste utgångspunkten vara att förskolor och skolor oavsett huvudman ska lyda under offentlighetsprincipen. Det handlar om att värna demokratins grundprincip om öppenhet. För små skolhuvudmän och kommuner behöver det finnas juridiskt stöd för att hantera utlämning av uppgifter då det handlar om administrativa rutiner, skyndsam hantering, sekretessbestämmelser m.m. Därför vill vi att Skolverket ska kunna ge stöd i det arbetet.

18. Valfrihet

Möjligheten att välja och välja bort skola var en viktig frihetsreform. Vi vill värna och utveckla valfriheten för elever, föräldrar och skolpersonal. Det behöver bli tydligare och lättare att välja skola. Det är drygt 30 år sedan friskolereformen blev verklighet i Sverige. Syftet var att ge elever och föräldrar fler valmöjligheter genom en större variation av skolor med olika pedagogiska inriktningar. Så har det också blivit. Och den kommunala skolan har ofta blivit bättre tack vare det. Men det finns allvarliga brister som underminerat skolans förmåga att uppväga skillnader i förutsättningar och behov, det så kallade kompensatoriska uppdraget.

Det är hög tid att friskolereformen utvecklas vidare för att skapa valfrihet på riktigt, för alla elever. Mångfald, variation och lokal förankring är fortfarande viktiga ingångar för oss i Centerpartiet och i skolpolitiken. Elever och vårdnadshavare ska ha möjlighet att påverka sin närmiljö och livssituation.

Ett av målen med friskolereformen var att konkurrensen mellan olika aktörer skulle leda till en mångfald av skolor, pedagogisk förnyelse, resurseffektivitet och höjd kvalitet i hela skolväsendet. På senare år har mångfalden och den pedagogiska variationen minskat successivt. Små friskolor som drivs i regi av enskilda firmor, stiftelser och föräldrakooperativ har svårare att möta ökade krav och konkurrera med större koncerner.

För både elev, föräldrar och samhälle är utbildningens kvalitet viktigare än vilken huvudman som driver skolan. Därför behöver vi också ställa tydliga krav på skolhuvudmännen. Skolan är inte vilken verksamhet som helst. Våra gemensamma

skattepengar ska gå till elevernas undervisning och enbart till seriösa och långsiktiga aktörer som bedriver utbildning utifrån skolans kunskaps- och demokratiuppdrag. Till skolor som vill ge elever en god utbildning och som är villiga att stötta elever i sina livsresor.

Det är bra att det är många som vill starta och utveckla svensk skola. Den drivkraften ska vi ta vara på. Skolinspektionens granskningar och tillsyn visar dock att det är alltför många skolor, såväl kommunala som fristående, som har allvarliga brister. Skolinspektionens tillsyn och granskningar behöver bli mer rättssäkra och likvärdiga, oavsett var i landet eller vilken skolhuvudman som inspektionen besöker. Skolinspektionens verktygslåda behöver bli skarpare för att säkerställa att det enbart är seriösa aktörer i skolan. Här behöver det finnas en balans för att även friskolor i de mindre sammanhangen ska få finnas kvar. Centerpartiet kommer fortsatt att värna en mångfald av förskolor och skolor, men vi vill se valfrihet med rimlighet. Det ska finnas en trygg balans mellan förutsägbarhet och valfrihet.

Det finns idag betydande skillnader i hur benägna olika grupper av vårdnadshavare är att välja skola och på vilka grunder skolor väljs. Det finns inga mekanismer som bidrar till att de elever som utbildningsmässigt har mest att tjäna på att gå på en viss skola i slutändan också väljer eller placeras på just dessa skolor, enligt utredningen ”En likvärdig skola”. Bristande samordning mellan kommunala och fristående skolor inom en kommun gör det svårare att jämföra skolor och för elev och föräldrar att önska skola. Det gör det också svårt för huvudmännen att dimensionera verksamheten och planera långsiktigt. När det gäller gymnasievalet saknas det på samma sätt mekanismer som bidrar till att fler elever väljer programmen som motsvarar arbetsmarknadens behov. Många föräldrar påverkar valet men har inte tillräckligt med information för att göra ett bra skolval.

18.1 Ett obligatoriskt och gemensamt skolval med tydliga urvalskriterier

Barn och unga oavsett bostadsort eller föräldrars utbildningsbakgrund ska kunna önska – och välja bort – en skola. Det är en viktig grundprincip för vårt skolsystem. Det behöver bli tydligare och lättare att önska skola. Information om skolornas kvalitet behöver vara jämförbar. Det behövs ett aktivt och gemensamt skolval i grundskolan med tillgänglig information under en tydligt avgränsad ansökningsperiod. Genom ett gemensamt

skolvalssystem som öppnas ett år innan skolstart säkerställer vi även att elever behandlas lika i urvalsprocessen. Ingen ska få paxa en plats, det ska vara lika villkor för alla. Därför vill vi slopa kö som urval. Utöver rätten att få gå på en skola nära hemmet, möjlighet till syskonförtur och så kallat verksamhetsmässigt samband, ska det vara möjligt för alla att få önska plats på vilken skola som helst. Bostadssegregationen är den primära orsaken till segregation i svensk skola. När skolvalet med våra förslag blir mindre segregande är det viktigt att bostadssegregationen inte stärks istället. Därför vill Centerpartiet se över möjligheterna att införa en obligatorisk kvot för lottning så att alla elever som söker till en skola har möjlighet att komma in. Denna kvot blir enbart relevant om en skola har fler sökande än platser.

19. Konfessionella inslag – avskilt i rum och tid

Det ska alltid vara tydligt att det är valfritt för elever att delta i konfessionella aktiviteter. Så är det inte på alla konfessionella skolor idag. Vi vill att konfessionella inslag ska vara avskilda från undervisningen både i rum och tid och endast få förekomma innan eller efter skoldagens slut. Då skulle barnens valfrihet stärkas och tillsynen bli enklare för Skolinspektionen. Skolor som inte lever upp till läroplanen och demokrativillkoret ska stängas.

20. Vinster och kvalitetsbrister

Elever har rätt till undervisning av god kvalitet. Skolor som underpresterar eller uppvisar allvarliga brister ska lättare kunna stängas. Det gäller oavsett huvudman. Skolinspektionen har en viktig roll i att kontrollera skolors kvalitet. Vi vill att det utreds om Skolinspektionen kan ta över tillsynen av förskolor från kommunerna för att säkerställa likvärdig kvalitet och insyn i hela landet.

20.1 Stoppa vinstutdelning vid kvalitetsbrister

Att ha marginaler för att kunna hantera oförutsägbara händelser i verksamheten, är viktigt för såväl den kommunala som den fristående skolan. Överskott kan återinvesteras i verksamheten, men målet om vinst får inte gå ut över verksamhetens kvalitet. Därför behövs tydliga definitioner av kvalitet och av oacceptabla kvalitetsbrister. Vi vill att det ska vara omöjligt att ta ut vinst eller på annat sätt föra över kapital till ägarna från skolor med kvalitetsbrister. För enskilda huvudmän som fått anmärkningar eller beslut om åtgärder ska utdelning av vinst vara omöjligt tills bristerna är åtgärdade och godkända av Skolinspektionen.

20.2 Inför sanktionsavgifter

Vi vill införa sanktionsavgifter som ytterligare verktyg för Skolinspektionen när skolan har uppenbara brister. Idag kan en skola tilldelas ett vite för att eleverna inte fått den undervisning de har rätt till. Om skolan eller inriktningen som haft problem läggs ner försvinner vitet. Det innebär att en huvudman år efter år kan tjäna pengar på att leverera en undermålig produkt, och när det upptäcks komma undan vitet. Fusk måste straffas. Det är inte rimligt och skapar dåliga incitament. Därför bör Skolinspektionen få rätt att dela ut sanktionsavgifter som ska betalas direkt oavsett förskolors och skolors framtida agerande.

21. Friskolor

21.1 Stärk mindre friskolors möjligheter att etablera sig

Det har varit nödvändigt att skärpa ägar- och ledningsprövningen de senaste åren för att säkra seriösa aktörer i skolan. Men samma hårda krav gäller oavsett vem som ansöker. Om det är en koncernskola eller en idéburen skola, liten eller stor huvudman spelar ingen roll. Det har gjort att allt färre idéburna och mindre friskolor, med mindre kapital, har möjlighet att etablera sig. Centerpartiet vill därför att vissa krav i tillståndprocessen ska lättas för mindre huvudmän. Det kan exempelvis handla om att lätta på kravet om att

skollokal ska vara ordnat redan innan ansökan eller att anpassa avgiften efter huvudmannaskap. Prövningen av kapacitet måste ske utifrån huvudmäns förutsättningar och särdrag. Det skulle stärka idéburna skolor och mindre friskolors möjlighet att starta och utveckla nya skolor.

21.2 Garantera elevernas rätt till undervisning

Elever i både grundskola och gymnasium, oavsett huvudman, har rätt till en miniminivå av undervisning genom en garanterad undervisningstid. En viss mängd undervisningstid är nödvändig för att ge goda och likvärdiga förutsättningar för lärande. Ändå har Skolinspektionen kunnat konstatera att många elever inte får den undervisningstid de har rätt till. Skolinspektionen ska kunna ålägga huvudmän som inte har erbjudit tillräckligt med undervisning att skyndsamt tillse att eleverna får den undervisning de har rätt till, antingen genom egen undervisning eller hos annan part. Därtill ska kraftfulla sanktionsavgifter kunna utdelas.

21.3 Hinder för utländsk påverkan

Stater som exempelvis Ryssland, Kina och Iran samt extrema organisationer försöker få inflytande över samhällsviktiga verksamheter, inhämta information, skapa misstro i samhället och påverka Sveriges politiska vägval. När Sveriges demokrati hotas måste vi agera med kraft. Vårt utbildningssystem är centralt för att säkra och utveckla vår demokrati. Skolan behöver skyddas från oönskad yttre påverkan. Utländskt ägarkapital bör vara föremål för särskild granskning. Vi vill även att Skolinspektionen ska ges rätt att neka tillstånd med hänsyn till säkerhetspolitiska grunder.

22. Småskolor

Det är centralt för Centerpartiet att skapa förutsättningar för en mångfald av skolhuvudmän och att även små skolor ska kunna bedriva undervisning av hög kvalitet. Det är inte minst viktigt för en livskraftig landsbygd. För oss handlar det om att rätten till

en bra skola ska finnas för alla barn. För Centerpartiet är det en central fråga om rättigheten och möjligheten att skaffa sig en bra utbildning i hela landet, inte minst på landsbygden och på små orter där de flesta små skolorna finns, och det gör vi än idag. Även den som växer upp med färre grannar ska kunna göra en livsresa.

De små skolorna är hotade, i vissa fall av att inte kunna leverera likvärdig utbildning och i andra fall av nedläggning. En genomsnittsskola har ungefär 250 elever och var fjärde skola har under 100 elever. Men Skolverket har antytt att en skolenhet behöver ha cirka 500 elever för att leva upp till skollagens kvalitetskrav och få en ekonomi som går runt. Det är bra att det ställs höga krav på skolor, oavsett huvudman eller var de ligger i landet. Men det måste finnas större flexibilitet för att små skolor ska kunna bedriva undervisning i alla ämnen med hög kvalitet.

Många familjer vill ha sina barn i små skolor just för att det är mindre sammanhang, och i vissa fall finns det inga andra alternativ än den lokala men lilla skolan. Närhet till skolan är viktigt, särskilt för yngre barn, och skolan är dessutom betydelsefull för lokalsamhället i stort. Om det saknas en skola eller om den inte är bra nog kommer färre att vilja flytta till orten och de lokala företagen att ha svårare att överleva. Små skolor måste därför ges möjlighet att utvecklas och hålla god kvalitet. Betygsskillnaderna mellan elever som går i skolor i storstäder och i skolor på landsbygden har ökat de senaste 20 åren. De måste minskas. En bra skola behöver finnas även för elever på landsbygden.

När nu Sverige har en svagare ekonomisk utveckling, pressas kommuner i allmänhet och små kommuner i synnerhet – med följderna att fler små skolor läggs ner när kommuner sparar pengar eller när kraven för att driva skola blir för stora. Det är svårare för små kommuner och små fristående huvudmän att bedriva skola. Det är också svårare att rekrytera behöriga lärare utanför universitetsstäderna, och för glesbygdskommuner är det extra svårt. En stor andel av landets skolor har åldersblandade klasser, men på lärarutbildningarna undervisas det inte i denna undervisningsform. Lärarstudenter behöver få kännedom om och möjlighet att testa att undervisa klasser där flera årskurser blandas om det är den verklighet de kommer att möta sedan.

22.1 Ge möjlighet till fjärr- och distansundervisning

Behöriga lärare är en bristvara och i små kommuner är det allt svårare att höja behörigheten. Därför behöver det finnas andra vägar för att möta små skolors behov. En sådan är att lätta upp regelverket för fjärr- och distansundervisning.

22.2 Hyra lärare av annan huvudman eller annan enhet

Det ska vara möjligt att låna lärare hos andra huvudmän så att en liten landsbygdsskola kan använda en engelsklärare från den kommunala skolan i centralorten. I dag är det inte tillåtet vid fysisk undervisning, endast vid distans- och fjärrundervisning. Detta skulle öka tillgången till legitimerade lärare i små skolor.

22.3 Genomlys skollagen

Skolverket måste ge tydliga rekommendationer och stöd som underlättar för små skolor. Vi vill därför ge Skolverket i uppdrag att ta fram faktaunderlag kring små skolors kvalitet och stöd för deras särskilda utmaningar. Vi vill också att Skolverket ska göra en genomlysning av dagens regelverk för att se om det finns regelverk där skollagen kan vara mer flexibel för att skapa underlag för utveckling även för små skolor och små huvudmän.

23. Elevinflytande

Ungdomsbarometern och ICCS, den internationella studien om elevers kunskaper, attityder och engagemang i medborgar-, demokrati- och samhällsfrågor, visar båda samma sak: minskande tillit och förtroende till politiken och samhällets institutioner. Detta är en oroande utveckling och måste tas på allvar. Ett raster av politiska lösningar måste på plats för att trenden ska kunna vändas. Framförallt handlar det om att minska utanförskapet och stärka framtidstron hos de som står allra längst ifrån samhället. Men

det är också viktigt att barn och unga redan i tidig ålder får förståelse för det demokratiska samtalet och hur det är att ta ansvar och göra sin röst hörd. Centerpartiet anser att barn och unga redan i skolan ska kunna praktisera demokratin och påverka skolmiljön. Det är rimligt att elever ska ha inflytande över sin skolgång och får möjlighet att påverka presentationsmetoder och innehåll i den mån det är möjligt.

24. En inkluderande skola

För Centerpartiet är det en självklarhet att alla elever med funktionsnedsättningar ska ges möjligheten till ett aktivt liv och deltagande i samhället. Verkligheten ser dessvärre inte ut så idag. Det är idag alltför många elever som inte får den hjälp och det stöd som behövs för att klara sin skolgång, oavsett om det är neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF, eller fysiska funktionsvariationer. Trots att skollagen är tydlig om att alla elever ska ges stöd efter behov, måste alltför ofta familjer slåss för sina rättigheter. Så ska det inte vara. Det är viktigt att staten tar sitt ansvar och genom skolmyndigheterna stöttar skolorna i deras uppdrag att förbättra skolgången för elever med särskilda behov. Det finns också ett behov av mer långsiktiga nationella satsningar för specialpedagogik för lärande. Utöver kompetensutvecklingsinsatserna behöver stödmaterial för bedömning och handläggning inom elevhälsan förbättras; det gäller inte minst hur skolhuvudmännens utredningar ska kunna ta ställning till en elevs behov av särskilt stöd på ett mer likvärdigt sätt. Vi vill att det ska bli lättare att få särskilt stöd i mindre undervisningsgrupp, att resursskolor behöver utvecklas och att insatser behöver göras för att stärka den anpassade grund- och gymnasieskolan. Det behövs också mer kunskap om inkluderande lärmiljöer och hur skolor kan arbeta aktivt för en bra skolgång för elever med NPF. Här behöver forskningen på området stärkas.

En grupp som är behov av vidare stödinsatser är dem som idag har dyslexi. I en rapport från karolinska institutet framgår det tydligt att elever med dyslexi inte upptäcks och inte får rätt stöd i rätt tid. Rapporten visar att var fjärde elev idag har läs- och skrivsvårigheter, men att många av dessa skulle kunna läsa och skriva bättre om de bara hade fått bättre stöd. Här behöver mer göras. Därför vill vi bland annat se att det införs en nationell för dyslexi.

24.1 Tillgängliga skolmiljöer

Fler elever med funktionsnedsättning än andra elever går ur skolan utan fullständiga betyg, trots att alla har rätt till en likvärdig utbildning. Detta bidrar till att personer med funktionsnedsättning har en lägre utbildningsnivå än andra samhällsgrupper. Studier visar att flera anledningar ligger till grund för detta. Bland annat handlar det om att elever med funktionsnedsättning inte får tillräckligt med stöd både under och efter skoltid. Men det handlar också om att lokalerna inte alltid är tillgängliga och funktionsanpassade. Till exempel har det visat sig att många äldre skolbyggnader inte är anpassade för elever med koncentrationssvårigheter, då akustiken riskerar göra lokalerna mycket högljudda. Ingen ska hindras sin skolgång på grund av att skolmiljöerna inte är tillräckligt tillgängliga och funktionsanpassade.

25. Fritidshem

Fritidshemmet är en underutnyttjad resurs som idag kan spå på ojämlikheten då det inte erbjuds till alla barn. Barn till föräldrar som är föräldralediga eller sjukskrivna står utan rätt till fritids. Det är ungefär 85 procent av alla 6–9-åringar som är inskrivna i fritidshem. Men i utanförskapsområden är andelen bara 68 procent. Fritids har ett utvidgat kompensatoriskt uppdrag och ska ge barn möjlighet att utveckla de förmågor som krävs för att kunna tillgodogöra sig utbildning. De barn som skulle ha allra mest nytta av fritidshem får inte denna möjlighet fullt ut idag. Det skapar en ojämlik start i livet – och är ett hinder för integrationen. Fritids ska också göra det möjligt för barn att ta del av förenings-, kultur- och friluftsliv i närområdet. För de barn som inte får tillgång till det i sin hemmiljö spelar fritids kompensatoriska uppdrag en alldeles särskilt viktig roll, vilket utredningen ”Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg”, pekade på. Centerpartiet anser därför att rätten till fritids bör öka. Vi vill att alla barn i förskoleklass upp till och med årskurs 3 ska få delta i fritidshemmets verksamhet minst 10 timmar i veckan under läsåret utan avgift. Det ska också gälla barn vars föräldrar är föräldralediga eller arbetslösa. På så sätt stärker vi tidiga och kompensatoriska insatser i utbildningssystemet.

26. Minoritetsspråk

I en skola där alla elever ska mötas utifrån sina behov och förutsättningar är det viktigt att elever får tillgång till undervisning i minoritetsspråk och modersmål. Att få möjlighet att behärska sitt modersmål i både tal och skrift har stor påverkan för barnets språkutveckling i stort. Det är också ett sätt att stärka sin kulturella identitet genom att utveckla kunskaper om inte bara språket utan även om kulturer och samhällen där modersmålet talas. Framtiden för många av de nationella minoritetsspråken som levande språk i Sverige är hotad och kräver insatser från samhällets sida. Att kunna ta del av sitt minoritetsspråk eller modersmål är viktigt i arbetet med att stärka elevers språkutveckling och kunskapsinhämtning men också identitetsskapande. Skolan spelar här en viktig roll. Bland annat behöver fler lärare i nationella minoritetsspråk och modersmål utbildas, och barn och ungdomar behöver få möjligheter att studera språken. Det har betydelse för barnets språk- och kunskapsutveckling.

27. Digitala verktyg i skolan

Digital teknik ska användas i skolan när det är nödvändigt för att nå kunskapskraven och när den underlättar lärandet. På samma sätt ska tekniken inte användas i andra tillfällen när det riskerar leda till koncentrations- och inlärningsvärigheter eller i övrigt försämra undervisningen. Vikten av fysiska läromedel kommer alltid att vara central i skolan. Men svensk skola måste gå i takt med samhällsutvecklingen för att eleverna ska kunna vara redo för den arbetsmarknad och det samhälle som väntar efter skolgången.

Vi vill att lärarutbildningarna ska ha med det digitala perspektivet i relevanta ämnen och att lärare och skolledare ska få en återkommande kompetensutveckling i digitalt lärande. Med den nya tekniken kommer nya pedagogiska möjligheter och digitaliseringen har ökat möjligheten till fjärrundervisning. Det gör att kompetens kan delas mellan skolor, inte bara i Sverige utan i hela världen.

Det finns brist på digitala läromedel. Skolverket bör därför undersöka vad man ska göra för att öka tillgången till digitala läromedel i skolorna. Fler bra digitala läromedel skulle hjälpa eleverna i deras inlärningsprocess. Det hade även gjort det möjligt med distansundervisning. Centerpartiet vill exempelvis att spetsutbildningar för elever som

ligger långt fram, ska kunna användas som distansutbildning. Den digitala tekniken, så som fjärrundervisning, har öppnat för nya sätt att undervisa. Kompetenta lärare är nyckeln till att elever lyckas i skolan. Sverige har brist på lärare och det är ett stort problem. Detta problem är ofta ännu mer påtagligt för skolorna på landsbygden. Skolan är i många fall navet i bygden och alla elever ska ha en skola inom rimligt avstånd. Det får dock inte vara på bekostnad av kvaliteten. Vi ser fjärrundervisning som avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad. Vi tycker att fjärrundervisning ska tillåtas i relevanta ämnen. Vi vill även att kommunala och fristående skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad under samma förutsättningar som statliga skolor.

27.1 Lärare och skolledare ska få återkommande kompetensutveckling i digitala verktyg

Skolan befinner sig inte i ett vakuum från den digitala utvecklingen, oavsett om vi vill det eller ej. Lärare behöver kompetens för hur man på bästa sätt ska och inte ska tillämpa verktygen i skolan och hur man hanterar de problem (läs fusk, teknisk kompetens etc.) som den digitala utvecklingen såsom AI för med sig. Centerpartiet anser att staten behöver säkerställa att lärare, rektorer och övrig skolpersonal får tillgång till kvalitativ och återkommande kompetensutveckling inom digitala verktyg såsom AI. Inte bara är risken annars att vi får en situation där elever, som många gånger är mer vana användare av digitala verktyg, får svårt att guidas rätt av lärare. Risken är också stor att det leder till ogenomtänkta investeringar i olika digitala tekniker som bidrar till försämrad kvalitet i undervisningen eller att lärare inte kan upptäcka fusk och oetiskt användande av tekniken.

27.2 Elever behöver stärka sin digitala kompetens

Skolan har ett mycket viktigt uppdrag i att rusta barn och unga med kunskap och kritiskt tänkande. I det ingår adekvat digital kompetens. Centerpartiet anser att skolan behöver ta ett större ansvar i att stärka barn och ungas digitala kompetens såsom användning av AI-verktyg. Hur ska barn och unga kunna navigera på nätet på ett säkert, kritiskt och etiskt sätt om de inte får träna på det med kunniga vuxna? Att stärka barn och ungas digital kompetens handlar inte om skärmtid. Det handlar om att rusta dem med kunskap att hantera vardagen och kunna möta morgondagens utmaningar som är allt mer digital.

28. Skolbibliotek

För närvarande har endast 37 procent av alla skolelever, i privata och kommunala skolor, i hela landet, tillgång till bemannade skolbibliotek. Det är för lite. Internationell forskning visar att bemannade skolbibliotek gör skillnad. Skolbiblioteken blir för många barn och unga porten in i litteraturens värld och ett sätt att stärka läslust och språkförståelse. Internationell forskning visar även att det har stor betydelse för att stärka elevers informationskompetens och förmåga till källkritik. Dessutom jämnar de ut förutsättningarna för eleverna.

Trots att forskningen är samstämmig om att skolbiblioteken har en viktig roll att spela för att stärka barn och ungas skolgång och möjlighet att navigera i samhället ser tillgången på bemannade skolbibliotek väldigt olika ut beroende på var en elev bor, vilken skola den går i och vem som driver skolan. Centerpartiet anser att tillgången till bemannade skolbibliotek behöver stärkas i hela landet.

Beroende på om skolan befinner sig i förorter, glesbygd, landsbygd och storstad är förutsättningarna mycket olika för att kunna erbjuda bemannade skolbibliotek. Detta även om resurser tillskjuts från staten. Centerpartiet anser att det är av stor vikt att det finns flexibilitet när det kommer till kravet på att erbjuda bemannade skolbibliotek. Flexibla lösningar såsom samarbete mellan folkbibliotek, biblioteksbuss och andra skolors skolbibliotek ska vara möjliga för mindre skolor, inte minst skolor i glesbygd, som inte har tillräckliga resurser för att anställa en bibliotekarie själv.

29. Folkhögskola

En av folkhögskolornas styrkor är det breda utbudet av utbildningar och kurser, anpassade för både unga och vuxna. Genom att erbjuda praktiskt inriktade utbildningar inom olika yrkesområden kan folkhögskolorna rusta eleverna med de färdigheter och kompetenser som krävs för framtidens arbetsliv. Folkhögskolorna kan fungera som en kraftfull utbildningsmotor för att möta de enorma behoven på arbetsmarknaden. Folkhögskolor är även viktiga resurser för de personer som saknar behörighet till vidare studier då de genom sin allmänna kurs erbjuder alternativa och innovativa lärandesätt. Enligt SCB får årligen cirka 2 000 deltagare på allmän kurs grundläggande behörighet till eftergymnasiala studier. Av dessa väljer ungefär hälften att fortsätta sina studier inom ett

år. En stor majoritet av dem som uppnår behörighet är under 25 år, och en ökande andel har utländsk bakgrund. Folkhögskolor spelar en betydande roll för målgrupper med särskilda behov, då fyra av tio deltagare som uppnår behörighet har någon form av funktionsnedsättning. Därför vill Centerpartiet stärka folkhögskolans allmänna kursutbud långsiktigt, så att unga med ofullständiga betyg från grundskola och gymnasium får möjlighet att studera vidare i en annan miljö och få ett studieomdöme för att kunna läsa vidare.

29.1 Stärk samarbetet mellan folkhögskolor, skolor och näringsliv

I tider av snabba teknologiska framsteg och en föränderlig arbetsmarknad, vittnar samtliga branscher om utmaningar med framtidens kompetensförsörjning. Här spelar folkhögskolorna en nyckelroll, och därför behöver de ges den uppmärksamhet och de resurser de förtjänar. Med deras unika pedagogik, flexibilitet och förmåga att se potentialen i den enskilda individen – inte sällan genom att utgöra en andra chans, kan folkhögskolorna fungera som en kraftfull utbildningsmotor för att möta de enorma behoven på arbetsmarknaden. För att folkhögskolorna ska kunna fungera som mest effektivt och som en viktig del av kompetensförsörjningen krävs ett nära samarbete mellan skolor, näringsliv och andra utbildningsinstitutioner. Centerpartiet anser att samarbetet mellan skolor, näringsliv och andra utbildningsinstitutioner behöver stärkas.

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Anders Ådahl (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Anders Karlsson (C)

Christofer Bergenblock (C)

Helena Lindahl (C)

Jonny Cato (C)

Anna Lasses (C)

Alireza Akhondi (C)

Anders W Jonsson (C)

Catarina Deremar (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Kerstin Lundgren (C)

Malin Björk (C)

Muharrem Demirok (C)

Martina Johansson (C)

Martin Ådahl (C)

Mikael Larsson (C)

Mona Smedman (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Rickard Nordin (C)

Stina Larsson (C)

Ulrika Heie (C)

Ulrika Liljeberg (C)